

Kyberšikana na sociálních sítích u žáků středních škol

Jarmila Chlebcová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jarmila CHLEBCOVÁ**
Osobní číslo: **H108117**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Kyberšikana na sociálních sítích u žáků středních škol**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS. Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- definici šikany a kyberšikany a jejich vzájemného sémantického vztahu,
- povahu a jednotlivé formy kyberšikany,
- sociální následky kyberšikany,
- primární prevenci kyberšikany.

Empirickou částí bakalářské práce bude šetření zaměřené na zjištění výskytu vybraných forem kyberšikany, které se objevují na sociálních sítích, zejména "rozohňování" (flaming), pomlouvání (denigration), odhalení a podvod (outing a trickery) u žáků středních škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bauman, S.: *Cyberbullying: What Counselors Need to Know*, Alexandria: American Counseling Association, 2011.

Kolář, M.: *Bolest šikanování : Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*, Praha : Portál, 2001.

Kowalski, M., R., Limber, P.,S., Agatson, W.,P.,: *Cyberbullying: Bullying in the Digital Age*, Wiley-Blackwell, 2012.

Rogers, V.: *Kyberšikana: Pracovní materiály pro učitele, žáky i studenty*, Praha: Portál, 2011.

Vašutová, M.: *Proměny šikany ve světle nových medií*, Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010.

Časopis e-Pedagogium dostupný z www.pdf.upol.cz

Internetové stránky Centra prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci dostupné z www.prvok.upol.cz a portálu www.e-bezpeci.cz

Internetové stránky University of Calgary, *Cyberbullying in High Schools: A Study of Students' Behaviors and Beliefs about This New Phenomenon*, Qing Li, University of Calgary, Calgary, Canada dostupné z http://people.ucalgary.ca/qinli/publication/2010cyber_behavior_belief_JAMT%20final.pdf

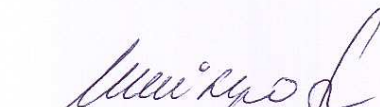
Vedoucí bakalářské práce: **prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc.**

Katedra práva a právní vědy

Datum zadání bakalářské práce: **16. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. JUDr. Pavel Hungr, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Jarmila Chlebcová

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 15.4.2013

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyúčelně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem této práce je popis a analýza sociálně patologického jevu – kyberšikany na sociálních sítích u žáků středních škol. Práce popisuje základní pojmy a souvislosti tradiční šikany a kyberšikany, jejich vzájemný vztah, specifika kyberšikany, její společenské následky a primární prevence kyberšikany. Dále jsou v práci vymezeny sociální sítě a jejich vztah ke kyberšikaně. Praktická část zahrnuje výzkum kyberšikany u žáků středních škol, zaměřený na následky kyberšikany, účinnost primární prevence, osobu agresora, pocity obětí a případnou spojitost šikany a kyberšikany.

Klíčová slova: šikana, kyberšikana, sociální sítě, agresivita.

ABSTRACT

The goal of this bachelor thesis is to describe and analyse social pathologic phenomenon – cyberbullying on the social networking sites among high school students. The thesis defines basic terms and connections between traditional bullying and cyberbullying, their mutual relation, specifics of cyberbullying, its social consequences and primary prevention of cyberbullying. Furthermore, the thesis outlines social networking sites and their relations to cyberbullying. Practical part of the thesis contains cyberbullying among high school students survey focused on consequences of cyberbullying, efficiency of primary prevention, the person of aggressor, victim's feelings and a possible connection between bullying and cyberbullying.

Keywords: bullying, cyberbullying, social networking sites, aggression.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce prof. JUDr. Daliboru Jílkovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou a odbornou pomoc a cenné připomínky a rady, které mi pomohly při zpracování mé bakalářské práce.

Chtěla bych zde rovněž poděkovat své sestře Lence Chlebcové za pomoc při překladu cizojazyčné literatury. Dále bych chtěla poděkovat svým rodičům za podporu při studiu, svým dcerám Pavlíně a Emě a příteli Ing. Jiřímu Sodomkovi.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Jarmila Chlebcová

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ŠIKANA	12
1.1 ŠIKANA A JEJÍ DEFINICE	12
1.2 FORMY ŠIKANY	15
1.3 CO ŠIKANOU NENÍ	17
1.4 PŘÍČINY, PŮVOD A SOCIÁLNÍ KONTEXT ŠIKANY	18
1.4.1 Agrese	18
1.4.2 Příčiny a podmínky vzniku šikany	18
1.4.3 Agresor	19
1.4.4 Oběť	20
1.4.5 Ostatní protagonisté šikany	21
1.4.6 Sociální kontext tradiční šikany	21
1.5 NÁSLEDKY ŠIKANY	22
2 KYBERŠIKANA	24
2.1 KYBERŠIKANA A JEJÍ DEFINICE	24
2.1.1 Kyberšikana a tradiční šikana	25
2.2 FORMY KYBERŠIKANY	27
2.2.1 Flaming	27
2.2.2 Obtěžování	27
2.2.3 Pomlouvání	28
2.2.4 Zneužití identity	29
2.2.5 Odhalení a podvádění.....	29
2.2.6 Vyloučení/ostrakizace	29
2.2.7 Kyber-pronásledování (cyberstalking).....	30
2.2.8 Veselé fackování (happy slapping)	31
2.3 PROSTŘEDKY KYBERŠIKANY	32
2.3.1 Textové zprávy	32
2.3.2 Mobilní telefonáty	32
2.3.3 „Instant messaging“	32
2.3.4 E-maily	33
2.3.5 Sociální sítě	33
2.3.6 Chatovací místnosti	34
2.3.7 Blogy	34
2.3.8 Internetové stránky	35
2.3.9 On-line hraní her	35
2.4 PŘÍČINY, PŮVOD A SOCIÁLNÍ KONTEXT KYBERŠIKANY	36
2.4.1 Agresor kyberšikany	37
2.4.2 Oběť kyberšikany	39
2.5 NÁSLEDKY KYBERŠIKANY	39
2.5.1 Vyhybavost, sociální izolace oběti.....	40
2.5.2 Změna chování a účasti ve škole.....	40
2.5.3 Pocit ohrožení vlastního bezpečí.....	40
2.5.4 Zástupné aktivity	41

2.5.5	Zdravotní projevy.....	41
2.6	PRIMÁRNÍ PREVENCE KYBERŠIKANY	41
2.6.1	Informovanost jako součást primární prevence	41
2.6.2	Role rodiny v primární prevenci	42
2.6.3	Role školy v primární prevenci	43
3	SOCIÁLNÍ SÍTĚ	44
3.1	SOCIÁLNÍ SÍŤ A JEJÍ DEFINICE	44
3.2	ROZDĚLENÍ SOCIÁLNÍCH MÉDIÍ A SOCIÁLNÍCH SÍTÍ.....	45
3.3	SOCIÁLNÍ SÍTĚ Z POHLEDU ŽÁKŮ STŘEDNÍCH ŠKOL	46
3.4	KYBERŠIKANA NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH.....	48
II	PRAKTICKÁ ČÁST	49
4	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	50
4.1	METODY A CÍLE VÝZKUMU.....	50
4.2	VÝBĚR RESPONDENTŮ	51
4.3	VLASTNÍ VÝZKUM - POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR	51
4.4	PŘÍPADOVÉ STUDIE	53
	ZÁVĚR	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	64
	SEZNAM TABULEK.....	67

ÚVOD

Cílem této práce je popis a analýza sociálně patologického jevu – kyberšikany, konkrétně kyberšikany na sociálních sítích u žáků středních škol. Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Práce je systematicky členěna na jednotlivé kapitoly, podkapitoly a další dílčí části. Teoretická část práce se skládá ze třech kapitol. Část praktická se skládá z jedné kapitoly.

V první kapitole jsou objasněny základní pojmy a souvislosti tradiční šikany. Je zde vymezena definice šikany, její členění, uvedeny případy, kdy se o šikanu nejedná a popsány příčiny jejího vzniku, včetně charakteristik hlavních protagonistů tradiční šikany.

Druhá kapitola popisuje kyberšikanu. Je zde vymezena její definice, jednotlivé prostředky informačních a komunikačních technologií, kterými dochází k jejímu šíření a formy, kterými se v sociálních vztazích a komunikaci projevuje. Dále jsou v této kapitole uvedeny příčiny vzniku kyberšikany, hlavní protagonisté kyberšikany a jejich charakteristiky a primární prevence kyberšikany. Navíc jsou v této kapitole popsány rozdíly mezi tradiční šikanou a kyberšikanou a primární následky kyberšikany.

Třetí kapitola se zabývá sociálními sítěmi, jakožto specifickým druhem sociálních médií. Obsahuje definici sociální sítě, její zařazení mezi sociální média, rozdělení a přehled sociálních sítí a médií a popsání sociálních sítí z pohledu žáků středních škol.

Kapitola čtvrtá tvoří praktickou část této práce. Cílem výzkumné části je analýza kyberšikany z pozice oběti, sociálními následky kyberšikany, jakým způsobem kyberšikana ovlivnila oběť a to jak v průběhu kyberšikany, tak také dopady na její aktuální chování na sociální síti. Samotné výzkumné šetření je provedeno u žáků středních škol a to formou případových studií, dále analýzou zjištěných dat a jejich vyhodnocení a závěry plynoucí z provedeného výzkumu.

Téma kyberšikany jsem si zvolila jednak proto, že jsem se s ní v roli rodiče oběti setkala a dále proto, že se jedná o téma relevantní ke studijnímu oboru sociální pedagogika. Změny ve společnosti s sebou přináší nárůst a vznik nových sociálně patologických jevů. Tyto změny postihují celou společnost a promítají se i do českého školství, které se musí se závažnými problémy jako je nezáměr rodičů o spolupráci se školou, nárůst agrese, šikany, kyberšikany vyrovnat. Zde všude je prostor pro práci sociálního pedagoga, vychovávat,

vytvářet soulad mezi potřebami jedinců a společnosti. Sociální pedagog může svou výchovou tyto negativní jevy mírnit a v rámci preventivní práce jim předcházet.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠIKANA

Než bude přistoupeno k samotnému výzkumu kyberšikany, je třeba vysvětlit a popsat problém tradiční šikany. Objasnění základních souvislostí tradiční šikany je teoretickým východiskem pro další analýzu a studium kyberšikany. Jak bude dále zmíněno, kyberšikana má s tradiční šikanou mnoho společných ale i rozdílných znaků, může ji předcházet, doprovázet nebo se může vyskytovat jako relativně samostatný jev.

1.1 Šikana a její definice

Slovo šikana pochází z francouzského slova „*chicane*“, které znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování či pronásledování.¹ V anglickém jazyce se pro šikanu používá označení „*bullying*“, které znamená, mimo jiné, také zastrašování či týrání.

Definici šikany jako právního pojmu v právním řádu České republiky nenalezneme. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR ve svém metodickém pokynu definuje šikanování jako „*jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.*“²

Definice dle výše citovaného metodického pokynu je poměrně rozsáhlá a zmiňuje (na rozdíl od předchozího metodického pokynu) rovněž kyberšikanu.

¹ ŠTURMA, Jaroslav. *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. 1. vyd. Hradec Králové: LÍP, 2001. s. 5.

² Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení číslo 24 246/2008-6*. Praha: MŠMT, 2008. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezi-zaky>.

První průkopnické práce na téma šikany pocházejí ze severských zemí. Za otce psychologického výzkumu šikany je považován Dan Olweus³, který definoval šikanu tak, že osoba je šikanována tehdy, když je vystavena opakovaným a po určitou dobu negativním akcím ze strany jedné nebo více osob a je pro ni obtížné se bránit.⁴

V české odborné literatuře zabývající se problematikou šikany se lze nejčastěji setkat s pracemi Koláře a Říčana. Říčan a Janošová⁵ definují šikanu jako „ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit.“ Obyčejně se mluví o šikaně tehdy, když jde o opakované jednání, ve velmi závažných případech se označuje za šikanu i jednání jednorázové, s hrozbou opakování. Dále svou definici upřesňují, že šikanou je ubližování mezi těmi, kteří jsou ve stejném postavení, ve škole tedy mezi žáky nebo studenty, ve sportovním oddíle mezi sportovci, ve vězení mezi vězni, na pracovišti mezi spolupracovníky, atd. a že mezi agresorem a obětí existuje osobní asymetrický vztah moci. Kolář⁶ popisuje šikanu takto: „Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.“

Poměrně zajímavou definici šikany a rozlišení jejích znaků podává Ken Rigby.⁷ Podle Rigbyho⁸ se šikanou rozumí opakující se útlak, psychologický nebo fyzický, slabší osoby silnější osobou nebo skupinou osob. Tato definice šikany se na první pohled neodlišuje od ostatních, avšak Rigby ji dále rozvádí a popisuje sedm znaků, které zhoubná (maligní) šikana (k tomu viz dále) typicky naplňuje:

- 1. Počáteční touha ublížit** - takto to začíná. Na straně šikanujícího je přání někomu druhému způsobit bolest. Touha ublížit ostatním není neobvyklá. Většina, když ne všichni z nás, takový impuls čas od času pociťují, a tak se můžeme šikanujícímu snažit porozumět skrze introspekci. (Cožpak není potenciální šikanující v každém z nás?) Ale ta mocná a vskutku obsesivní touha ublížit, která je charakterizována

---

³ Olweus ve svých dřívějších dílech užíval pojem „mobbing“. Viz např. OLWEUS, Dan. *Aggression in the schools: bullies and whipping boys*. Washington (USA): Hemisphere Publishing, 1978. Pojem „bullying“ se objevuje až v jeho pozdějších dílech.

⁴ „A person is bullied when he or she is exposed, repeatedly and over time, to negative actions on the part of one or more other persons, and he or she has difficulty defending himself or herself.“ (vlastní překlad) OLWEUS, Dan. *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*. Cambridge (USA): Blackwell, 1993.

⁵ ŘÍČAN, Pavel, JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. s. 21.

⁶ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 27.

⁷ K.Rigby je australský profesor působící na School of Education University of South Australia a dlouholetým členem Národního centra proti šikanování (Austrálie). Viz www.kenrigby.net.

⁸ „Bullying is repeated oppression, psychological or physical, of a less powerful person by more powerful person or group of persons.“ (vlastní překlad) RIGBY, Ken. *Bullying in schools and what to do about it*. Camberwell: ACER Press, 2007.

mnoha šikanujícími, není vůbec obvyklá. V mnoha případech lze argumentovat, že její původ pramení z negativního zacházení v rodině, která se nestará. Většina z nás je schopna v sobě potlačit tuto touhu ubližovat, anebo alespoň zajistit, že není vyjádřena proti nevinným a virtuálně obrany-neschopným lidí. Bohužel, to není případ šikanujícího.

2. **Touha ublížit je vyjádřena v činnosti** – zda je tato touha vyjádřena, záleží na mnoha faktorech: pouhé síle a trvalé touze ublížit; modelovém příkladu, který si šikanující odnáší ze své rodiny, nebo skupiny svých vrstevníků, kteří se chovají agresivně: povzbuzení (nebo srážení) svých nejbližších, a příležitosti někomu ublížit s vědomím relativní beztrestnosti.
3. **Někdo je zraněn (někomu je ublíženo)** - to, zda určitá agrese ublíží, záleží na zranitelnosti osoby nebo osob, proti kterým je namířena. Takže šikanu nemůžeme definovat, aniž bychom vzali do úvahy neschopnost osoby, aby se sama bránila v určitý čas během dané situace.
4. **Je namířena silnější osobou nebo skupinou proti někomu slabšímu** - je to právě nerovnováha v poměru sil, která činí šikanu možnou. Mezi dětmi ve škole je tato rozdílnost v síle obvykle kvůli rozdílné síle fyzické nebo psychologické mezi jednotlivci. Může také pocházet z uskupení (z formace) skupin nebo gangů školáků, kteří chtějí týrat druhé.
5. **Je neoprávněná** - dále je důležité kritérium oprávněnosti, protože jinak by i zákon mohl šikanovat. Donucovací chování můžeme pojmenovat jako šikanu, pokud nevidíme určitý důvod pro dané chování.
6. **Obvykle se opakuje** - ačkoliv šikana může zahrnovat agresi, která se stala pouze jednou, obvykle šikanující, pokud si najde tu svou vhodnou oběť, opakuje své zraňující chování. Právě opakování a očekávání na straně oběti, že šikana bude probíhat do nekonečna, dodává šikanujícímu charakter útisku a strachu.
7. **S viditelným potěšením** - šikanující má potěšení z poddání se slabšího. Submise je základní prvek v šikaně.

Různých variant definice šikany lze v odborné literatuře nalézt zcela jistě více, nicméně pro potřeby a zaměření této práce je dosavadní výčet dostačující. Většina definic, zejména českých autorů vychází přímo z definice Olweuse. Společnými znaky šikany jsou úmyslnost jednání, opakování jednání, působení újmy jedinci, asymetrie sil a neschopnost

jedince bránit se vlastními silami. Co je možno stávajícím definicím uváděným českými autory vytknout je absence prvku touhy, tj. chtění někomu ubližovat a prvku uspokojení a potěšení agresora z poddání se druhého, jak popisuje Rigby v definičních znacích šikany. Na základě výše uvedeného lze vlastní definici šikany sestavit jako modifikaci stávajících definicí v duchu Rigbyho konceptu a to takto: „*Šikana je neoprávněné, úmyslné a opakované jednání jedné či více osob, které mají fyzickou či psychickou převahu, vůči jiné osobě nebo osobám, které se proti němu nedokážou vlastními silami bránit a kterým způsobuje újmu; šikana je motivována touhou ublížit a přináší jejímu iniciátorovi nebo iniciátorům viditelné potěšení.*“

1.2 Formy šikany

V české odborné literatuře se lze setkat se základním členěním šikany na **přímou** a **nepřímou**. Podle Říčana⁹ je přímá šikana velmi rozmanitá a spočívá v:

- **v násilí všeho druhu** – působení bolesti bitím, kopáním, bodáním, pálením, atd., ponižující tělesné manipulaci obnažováním, nucením sníst nebo vypít něco odporného, poškozování a braní osobních věcí, oblečení, školních potřeb, jídla, peněz, atd., tedy chování zákonem označovaného jako loupež,
- **ve slovním napadání** nadávkami, posměchem, urážením postiženého a jeho rodiny,
- **v zotročování**, kdy je oběť hrozbami nebo bitím donucen konat něco ponižujících nebo zakázaného, např. posluhovat trýznitelům, krást pro ně v obchodě, nebo pro jejich zábavu ublížit jinému žákovi.

Nepřímá šikana pak podle Říčana spočívá v sociální izolaci spolužáka, kterého druzí neberou na vědomí, se kterým se nemluví, je vylučován z činností skupiny, atd. Říčan v této souvislosti zmiňuje, že je tato forma šikana užívaná častěji dívkami a může být někdy trýznivější než šikana přímá. Nepřímá šikana se může často kombinovat s šikanou přímou, přičemž začátek může spočívat jak v přímé, tak i v nepřímé šikaně.

Podrobnější klasifikaci forem šikany podává Kolář¹⁰, kdy zavádí tzv. trojdimenzionální mapu, podle které projevy šikany člení na přímé a nepřímé, fyzické a verbální, aktivní a pasivní. Dále Kolář v souvislosti s léčbou šikany určuje vnější podoby šikany z hlediska

⁹ ŘÍČAN, Pavel; JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. s. 21-22.

¹⁰ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5. s. 78.

typu agrese – prostředků týrání, věku a typu školy, genderu, způsobu řízení školy, specifických potřeb aktérů šikanování. Základní vnější formy šikany jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka č. 1: Základní formy šikany

Šikana podle typu agrese – prostředku týrání	fyzická, psychická a smíšená šikana, kyberšikana – jako specifická forma psychické šikany
Šikana podle věku a typu školy	šikana mezi předškoláky, žáky prvního stupně a druhého stupně, učni, gymnazisty...., šikana mezi vysokoškoláky
Šikana z genderového hlediska	chlapecká a dívčí šikana, homofobní šikana, šikana chlapců vůči děvčatům, šikana dívek vůči chlapcům)
Šikana odehrávající se ve školách s různým způsobem řízení	na jedné straně škola s demokratickým vedením a na druhé straně škola, případně výchovný ústav, kde je tvrdý hierarchicko-autoritativní systém
Šikana podle speciálních vzdělávacích potřeb aktérů	šikana neslyšících, nevidomých, tělesně postižených, mentálně retardovaných žáků apod.

Pramen: KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál, 2011

Jiný pohled na členění šikany nabízí Rigby¹¹. Ten rozlišuje šikanu na maligní (zhoubnou) a ne-maligní (nezhoubnou).¹² Maligní šikana byla popsána v předchozí podkapitole v sedmi znacích. Podle Rigbyho však není všechna šikana maligní, tedy motivována zlým úmyslem. Z úhlu pohledu oběti však na tom nemusí záležet. Újma, kterou oběť pociťuje, může být stejná. Strach, bolest, úzkost je skutečná. Rigby rozlišuje dva druhy ne-maligní šikany:

- 1. Bezmyšlenkovitá šikana** - nemusí se jednat o děti, které se jeví zlé. Doma je nikdo fyzicky nebo psychologicky netýrá. Překvapivě, šikanující se projevuje jako srdečný, vyrovnaný člověk, který může být i oblíbený. Pro ně je šikana - oni tomu říkají utahování si z někoho - nevinná hra, díky které pociťují určitou radost, velmi často z toho, že mají pocit, že skupina, do které náleží, takovou "hru" schvaluje. Obvykle ten, který šikanuje, neví, že druhému ubližuje. Spíš než někomu ublížit, mají určitou touhu být součástí trochy legrace. Nesmí se to však brát na lehkou váhu, protože dítě, které je šikanováno tímto způsobem, to může brát ještě hůř, než

¹¹ RIGBY, Ken. *Bullying in schools and what to do about it*. Camberwell: ACER Press, 2007. p. 15.

¹² Rigby užívá pojmu „*malign*“ a „*non-malign bullying*“. „*Malign*“ v překladu znamená „očerňovat“, „špatný“ či „škodlivý“. Pro dodržení jednoty v pojmosloví jsem zvolila termín maligní, tj. zhoubná a ne-maligní, tj. nezhoubná šikana. Obdobné pojmosloví užívá Erich Fromm při rozdělení agrese na maligní a benigní.

v případě maligní šikany, kdy šikanující je okolím vnímán jako agresor, zatímco v tomto případě tak vnímán být nemusí.

- 2. Výchovná šikana** - zde nemusí být žádný náznak zlého úmyslu, vědomé touhy ublížit, ještě méně potěšení z bezmocnosti druhého. Tato forma šikany pro ty, kteří ji praktikují, a někdy i pro ty, kteří jí přihlíží, může být vnímána jako pro dobro oběti.

1.3 Co šikanou není

Pod pojem šikany bývají velmi často podřazovány různé druhy jednání, jak jednání násilného ve fyzickém smyslu, tak i psychicky obtěžujícího. Například to bývají různé rvačky mezi srovnatelně silnými žáky, krádeže a pomluvy (ty, které nevedou k sociální izolaci, pak by se o šikanu jednalo). Dále se také uvádí, že rasové násilí nemusí mít formu šikany.¹³

Někdy bývá pod šikanu podřazováno sexuální obtěžování (harassment), které může nabývat formy šikanování, nicméně je obtížné určit podíl viny na straně obtěžované dívky.¹⁴

Rozlišit rozdíl mezi šikanováním a škádlením není snadné. Zajímavý pohled na škádlení podává Kolář¹⁵, který uvádí: „*Při škádlení se očekává, že bude legrace pro obě strany. Ale když je patrné, že ten druhý to jako legraci nebere, že je zraněný, pak iniciátor škádlení pocítuje lítost, omluví se mu a v činnosti dál nepokračuje.*“ U šikany je tomu podle Koláře obráceně. Agresor chce druhému ublížit, chce ho ranit a má z toho radost. Žádnou lítost neprojevuje. Na rozdíl od škádlení se agresor neomluví a ve své činnosti dál pokračuje. A násilí zpravidla stupňuje.

Nelze si nevšimnout pojmových rozdílů šikany podle Rigbyho¹⁶ a podle českých autorů (Říčan, Kolář). Rigby hovoří o šikaně i v kontextu tzv. ne-maligní šikany, tedy šikany nemotivované zlým úmyslem. Za šikanu je však v kontextu české odborné literatury považováno jednání, jehož záměrem je ublížit, tedy jednání motivované zlým úmyslem. Rigbyho ne-maligní šikanu lze dle její povahy zařadit buď pod tradiční šikanu, nebo pod škádlení. Vždy bude záležet na subjektivním vnímání adresáta legrace či škádlení.

¹³ ŘÍČAN, Pavel; JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. s. 23.

¹⁴ ŘÍČAN, Pavel; JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. s. 23.

¹⁵ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 64.

¹⁶ RIGBY, Ken. *Bullying in schools and what to do about it*. Camberwell: ACER Press, 2007. p. 17-18.

1.4 Příčiny, původ a sociální kontext šikany

Podle Říčana a Janošové¹⁷ je šikana zvláštní druhem agrese, proto k nalezení odpovědi na otázku, kde se šikana bere, musíme nejprve vycházet z teorie agrese.

1.4.1 Agrese

Jeden z nejvýznamnějších teoretiků lidské agrese Erich Fromm¹⁸ rozlišuje lidskou agresi do dvou základních typů a to na „*biologicky adaptivní, životu sloužící, benigní agresi*“ a „*biologicky neadaptivní, maligní agresi*.“ Podle Fromma je biologicky adaptivní (benigní) agrese reakce na ohrožení životních zájmů, je fylogeneticky programovaná, je společná zvířatům i lidem, není spontánní a sama se nehromadí a nestupňuje, ale je reakcí na určitý podnět a má obranný charakter, směřuje k odstranění ohrožení, a to buď zničením, nebo odstraněním příčiny. Biologicky neadaptivní (maligní) agrese znamená destruktivitu a krutost, nepředstavuje obranu proti ohrožení, není fylogeneticky programovaná, objevuje se pouze u člověka a je biologicky škodlivá, protože narušuje sociální struktury. Její hlavní projevy - vražda a krutost – poskytují potěšení, aniž by sloužily jinému cíli, škodí nejen napadenému, ale i útočníkovi. Maligní agrese podle Fromma není instinktivní, je to čistě lidský potenciál, zakořeněný v podmínkách samotné lidské existence

Šikana je tedy projevem biologicky neadaptivní (maligní) agrese. Ublížování druhému člověku bez důvodu je vlastní pouze člověku. Samotná existence maligní agrese u člověka však nedává odpověď na otázku, které konkrétní podmínky a příčiny dávají za vznik sociálně patologickému jednání - šikanování.

1.4.2 Příčiny a podmínky vzniku šikany

Šikanování se může projevit za určité konstelace některých faktorů. Mezi jedny z významných negativních vlivů, které podle Koláře¹⁹ způsobují „zkrat“ v normálním chování žáků, jsou rizikové osobnostní charakteristiky protagonistů šikany, zejména osobností obětí, osobnostmi agresorů a strukturou sociální skupiny, kde k šikanování

¹⁷ ŘÍČAN, Pavel; JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. s. 35

¹⁸ FROMM, Erich. *Anatomie lidské destruktivity*. 1. vyd. Praha: NLN, s.r.o., 1997. s. 191.

¹⁹ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 53-55.

dochází. Základními protagonisty tradiční šikany jsou agresori, oběti a přihlížející (publikum) šikany. Přes toto zjednodušení je však třeba poznamenat, že šikana je záležitostí celé skupiny a kromě těchto základních protagonistů existují i další. Říčan a Janošová²⁰ šikanu označují jako „hru o osmi hráčích“ a podle nichž mezi protagonisty tradiční šikany patří také zastánci – tj. spolužáci, kteří se aktivně zastávají oběti, pedagogové, rodiče zúčastněných dětí, místní komunita a veřejnost, resp. celá společnost.

Lovasová²¹ váže plné rozvinutí šikany na současné splnění třech podmínek, a to nejen na přítomnost potenciálního šikanujícího agresora a přítomnost potenciální oběti šikanování, ale také na přítomnost takového klimatu skupiny, které šikanování připustí, resp. mu nezabrání. Právě poslední podmínka je často opomíjena nebo zanedbávána.

1.4.3 Agresor

Podle Říčana a Janošové²² je agresor ten, kdo se aktivně účastní šikany, zejména pak ten, kdo ji začíná a vede (iniciátor). U tradiční šikany mívá agresor určité typické vlastnosti. Agresor vykazuje tyto znaky:

- je tělesně zdatný, silný a obratný,
- je rváč,
- mívá často špatný školní prospěch,
- mívá zakrnělé svědomí,
- bývá u spolužáků neoblíbený (vzbuzuje spíš strach než sympatie),

Kolář²³ popisuje tři typy agresorů:

1. „*Hrubý, primitivní, impulsivní, se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy – narušeným vztahem k autoritě, někdy zapojený do gangů páchajících trestnou činností.*“ Vnější forma šikanování u tohoto typu agresora je představována tvrdým a nelítostným šikanováním, absolutní poslušností svých obětí, užíváním tvrdého šikanování cíleně k zastrahování ostatních.

²⁰ ŘÍČAN, Pavel; JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. s. 53.

²¹ LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2006. s. 11-14.

²² ŘÍČAN, Pavel; JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. s. 53.

²³ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 55-56.

2. „*Velmi slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuální smyslu.*“ Vnější forma šikanování u tohoto typu spočívá v cíleném a rafinovaném násilí a mučení, děje se spíše skrytou formou bez přítomnosti svědků.
3. „*„Srandista“, optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, často oblíbený a vlivný.*“ Šikanuje pro pobavení ostatních i sebe. Snaží se vystihnout humorné a zábavné stránky.

Martínek²⁴ doplňuje Kolářovu typologii agresorů o typ „*agresora spouštějícího ekonomickou šikanu*“. Zpravidla jde o děti z dobře zajištěných rodin, kde ve výchově preferuje nadbytek materiálních statků. Rodiče své dítě maximálně podporují, chtějí, aby měl každou novinku co nejrychleji, aby nezaostával. Majetek pak slouží agresorům k rozvrstvení třídy. V třídní hierarchii nezastávají první místo děti, které něco umí a jsou prospěchově dobré, ale ty, které vlastní nejnovější mobil, značkové oblečení, apod.

Někdy se vyskytuje zvláštní případ, kdy je agresor a oběť v jedné osobě. Oběti šikany mohou samy šikanovat po boku jiných agresorů. Mohou být iniciátory proto, aby si u agresorů šplhli. Z těchto důvodů mohou rovněž zlobit a zanedbávat učení, aby nebudili pozornost dobrými známkami.²⁵

1.4.4 Oběť

Neexistuje jednoznačná odpověď na otázku, kdo se stane obětí šikany, rozpoznávají se však určité rizikové faktory, že bude někdo šikanován. Oběti šikany bývají často oslabeny tím, že mají tělesný nebo psychický handicap, případně se liší od ostatních a jsou v menšině. K tělesným handicapům patří malá fyzická síla, obezita, tělesná neobratnost, zvláštní vzhled (např. následky po operaci rozštěpu, odstáté uši, velký nos). K psychickým handicapům patří například hyperaktivita s poruchou osobnosti (ADHD), specifické poruchy učení (dyslexie, aortografie, dysgrafie) a opožděný duševní vývoj. Právě mentálně nejslabší dítě patří mezi velmi rizikové případy, kdy je výskyt šikany nejpravděpodobnější. Mezi další oslabení, která obnažují dítě agresí, patří například nízký socioekonomický status rodičů, depresivní stav nebo vyčerpání po dlouhodobé nemoci.²⁶

²⁴ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. s. 138.

²⁵ ŘÍČAN, Pavel; JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. s. 63.

²⁶ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 45.

Kolář typizuje oběti šikany do čtyř skupin:

1. Oběti „slabé“ s tělesným a psychickým handicapem,
2. Oběti „silné“ a nahodilé,
3. Oběti „deviantní“ a nekonformní,
4. Šikanovaní žáci s doživotním scénářem oběti.

Základní typologii obětí je možno obdobně jako v případě agresora spouštějícího ekonomickou šikanu doplnit „obětí sociálně znevýhodněnou“.²⁷ K šikaně zde dochází v důsledku nízkého sociálně-ekonomického postavení rodiny. Dítě se např. nemůže oblékat podle poslední módy nebo drahého značkového oblečení, nemá mobilní telefon nebo má zastaralý typ, případně neprovozuje některé finančně náročné sporty.

Uvedený výčet typů obětí není úplný. Oběti mohou být slušní žáci s dobrým prospěchem. Také mohou žáci s problematickým chováním a provokatéři mohou být sami obětí. Oběť může být v jedné osobě i agresorem.

1.4.5 Ostatní protagonisté šikany

Jak již bylo výše zmíněno, bývá šikana označována jako „hra o osmi hráčích“. U tradiční šikany tvoří významnou skupinu svědci, resp. přihlížející publikum. Za svědky bývají označováni jedinci, kteří o probíhající šikaně vědí, vidí ji, ale nezakročí proti ní nebo dokonce pomáhají agresorovi. Obvykle jsou za svědky považováni vrstevníci, spolužáci, ale je třeba do této skupiny zahrnout i pedagogické pracovníky. Ti se někdy obávají aktivního zásahu. Někteří svědci se mohou identifikovat s obětí, ale ze strachu nezasáhnou, čímž se mohou stát sekundárními oběťmi šikany.²⁸

1.4.6 Sociální kontext tradiční šikany

Sociální klima skupiny je pro vznik šikany zásadní. Záleží na skupině, která šikanu připustí, nezabrání jejímu vzniku, nebo která šikaně zabrání. Rizikovou skupinou je podle Lovasové²⁹ zejména skupina s tuhou vnější kázní, hierarchicky organizovaná s výskytem

²⁷ LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2006. s. 14.

²⁸ VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. s. 67.

²⁹ LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2006. s. 15.

většího množství agresivních jedinců. Šikánování má vzrůstající trend v této linii: základní škola, střední škola, učiliště, učiliště s internátem, vojna, vězení.

Šikana mnohdy nezávisí na osobnostních charakteristikách šikanovaného, ale čistě na určitém vžitém vzoru. Příkladem mohou být zmiňované instituce jako internáty, učiliště, kasárna, vězení, kde se šikana rozvíjí automaticky a jedinci jsou zde šikanováni nebo šikanují na základě tradice, která se dědí z ročníku na ročník. Nově příchozí voják nebo učeň je pak šikanován pouze proto, že je nový.

Zvláště dobrou živnou půdou pro vznik šikany je tedy neosobní prostředí s velkým množstvím lidí. Opakem jsou skupiny malé, nekonvenčně pojaté, důrazem na lidská práva jednotlivce, kde se respektuje osobnost každého jedince (např. školy Waldorfského typu). Tam se šikánování nedaří vůbec.³⁰

1.5 Následky šikany

Na následky tradiční šikany lze pohlížet ve dvou rovinách. Jednak jako na dopady působící škody celé sociální skupině, tedy jak obětem, tak i agresorům, případně dalším protagonistům šikany anebo pouze jako na konkrétní dopady na oběť. Následky šikany v kontextu celé sociální skupiny rozděluje Kolář³¹ do čtyř skupin:

- poškození fyzického a psychického zdraví oběti.
- fixování antisociálních postojů u agresorů
- ztráta iluzí o společnosti u ostatních členů skupiny
- snížený efekt pedagogického působení u skupiny jako celku.

Šikánování způsobuje obětem psychické i fyzické utrpení, které může dlouhodobě nebo i trvale poškodit psychické i tělesné zdraví. Při pokročilých stádiích a při brutálních formách ohrožuje dokonce i samotný život. Mezi psychické následky lze zařadit sníženou schopnost navazovat a udržovat vztahy, nízké sebehodnocení, špatný vztah ke škole a lidem, stálé napětí, smutek a špatná nálada, úzkostné stavy, strach způsobující poruchy spánku, ztráta pocitu bezpečí, atd.. Zdravotními následky jsou např. úrazy způsobené násilím (zlomeniny, pohmožděniny), totální vyčerpání organismu při dlouhodobém trvání šikany, rozvoj psychosomatických onemocnění (bolesti hlavy, astma, poruchy trávení), zvýšený krevní tlak. Nejzávažnějším následkem šikany může být sebevražda.

³⁰ LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2006. s. 15.

³¹ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 155.

U agresora, který nebyl zastaven ve své činnosti, dochází k vážnému upevnění antisociálních postojů a stává se určitým „charakterovým mrzákem“. Existuje u něho zvýšené riziko rozvoje dalších sociálně patologických jevů v dospělosti, zejména možný sklon k trestné činnosti, u děvčat krutost k vlastním dětem. Nestavený agresor neměl možnost sílu společnosti spočívající ve vynucování dodržování pravidel správného chování k ostatním, neboť mu nikdo nedal jasně najevo, co nesmí dělat. Jsou známé trendy, kdy žáci, kteří na základní škole šikanovali, se v dospělosti čtyřikrát více dopouštěli násilné trestné činnosti.³²

Žáci, kteří se šikánování přímo neúčastní, ale jsou jeho svědky, mohou ztrácet iluze o společnosti, která by každému měla zajistit ochranu proti jakémukoliv násilí. Postupně dochází k závěru, že společnost není schopna zajistit ochranu a bezpečnost slabým. Společenské normy, mravní i zákonné, jsou beztrestně porušovány. Agresoři za to nenesou žádnou odpovědnost. Podobně tak mohou přistupovat k násilí a porušování zákona ve svém dalším životě.

Konečně nezanedbatelnými následky šikany je snížený efekt pedagogického působení na skupinu. Rozvinutí šikany je závažnou překážkou pedagogického působení na výchovný a výukový růst celé skupiny a jejích jednotlivých členů.

Odhlédneme-li od následků působících na celou skupinu, pak nejhorší následky má šikana pro oběti. Závažnost následků šikany na oběť záleží na více faktorech a je velmi individuální. Záleží na tom, jaké míry destruktivní síly šikánování dosáhlo, na době trvání (krátkodobé nebo dlouhodobé), na míře obranyschopnosti oběti. Pocity oběti mohou být velmi rozmanité a každá oběť se může s šikanou vypořádat jinak.

---

³² KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 155.

2 KYBERŠIKANA

Rychlý technický pokrok a výrazný rozvoj v oblasti informačních a komunikačních technologií přináší obrovské možnosti. Díky masové výrobě snižující výrobní náklady lze pořídit novinky na trhu s výpočetní a komunikační technikou za dostupné ceny. Nové technologie pomáhají a ulehčují život. Každý pokrok s sebou přináší také vznik nových negativních jevů. Jedním z takových negativních jevů, který s sebou přináší rozvoj v oblasti informačních technologií, je vznik nového druhu šikany tzv. kyberšikany. Za prvního tvůrce termínu cyberbullying (česky kyberšikana) je považován kanadský psycholog Bill Belsey, tvůrce stránek www.bullying.org a www.cyberbullying.ca, který ho v roce 2001 použil mezi odbornou psychologickou veřejností jako označení pro nově vznikající druh šikany.

Kyberšikana je jevem velmi mladým. V České republice se kyberšikanou začali odborníci zabývat později než v západním světě. Důvodem bylo malé pokrytí domácností internetem a nízká vybavenost domácností počítači. Podle údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem v roce 2005 bylo k internetu připojeno 19,1% domácností, v roce 2007 bylo k internetu připojeno 50,4% domácností s dětmi v roce 2010 se zvýšil počet připojení u domácností s dětmi o 29,4 % na 79,8%.

2.1 Kyberšikana a její definice

Oproti velkému počtu definic tradiční šikany jsou definice kyberšikany v zásadě shodné. Podle definice Americké národní rady pro prevenci kriminality (National Crime Prevention Council) je kyberšikanou to, když dospívající používá internet, mobilní telefony, nebo ostatní zařízení k posílání nebo psaní textových zpráv nebo obrázků, aby zranila nebo uvedla do rozpaků či trapné situace jinou osobu.³³

Willard³⁴ definuje kyberšikanu jako krutost k ostatním zasláním zraňujících materiálů nebo zapojení do jiných forem krutostí za použití internetu nebo jiných digitálních technologií.

---

³³ „Online bullying, called cyberbullying, happens when teens use the Internet, cell phones, or other devices to send or post text or images intended to hurt or embarrass another person.“ (vlastní překlad). National Crime Prevention Council. *Cyberbullying - National Crime Prevention Council* [on line]. NCPC, © 2012 [cit. 2012-10-28]. Dostupné z <http://www.ncpc.org/cyberbullying>.

³⁴ „Cyberbullying is being cruel to others by sending or posting harmful material or engaging in other forms of social aggression using the internet or other digital technologies.“ (vlastní překlad). WILLARD, Nancy, E. *Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Illinois: Research Press, 2007. p. 265

Podle Koláře³⁵ je kyberšikana jednou z forem psychické šikany. Je to záměrné násilné chování prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilního telefonu. Kolář kyberšikanu definuje ve světle základní definice šikany a to následujícím způsobem. „*Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně psychicky týrá a zraňuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu novou informační a komunikační technologii.*“

Exaktní a jednotná definice kyberšikany je determinována množstvím různorodých jevů, které jsou už v závislosti na jednotlivých autorech podřazovány buď pod kyberšikanu nebo pod kyberhrozby (cyberthreats). Např. Kolář³⁶ odlišuje od kyberšikany příbuzné fenomény jako cyberstalking, cyber grooming, child grooming, happy slapping. Naproti tomu Willard³⁷ do kyberšikany řadí i cyberstalking a Kowalski et al.³⁸ k tomu přidává i happy slapping. Někteří autoři (Kolář, Kowalski et al.) považují kyberšikanu za jednu z forem tradiční psychické šikany, jiní ji považují za samostatný specifický jev s mnoha odlišnými prvky od tradiční šikany. V dalším popisu prostředků a forem kyberšikany se budu držet prací Nancy Willard a Kowalski et al.

2.1.1 Kyberšikana a tradiční šikana

Specifika kyberprostoru (virtuálního prostředí) mění charakter procesu šikanování. Rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou spočívá zejména v anonymitě, odlišných rolích agresora a obětí, dosahu (místu), kde se šikana a kyberšikana odehrává, možnostech kontroly a v publiku.

Anonymita či pseudonymita jedním z hlavních prvků odlišujících tradiční šikanu od kyberšikany. U tradiční šikany oběť zná agresora, neboť se s ním zpravidla střetává tváří v tvář. Eliminací kontaktu s agresorem se oběť může svého problému zbavit. U kyberšikany nemusí být totožnost agresor vůbec známa. U tradiční šikany jsou role agresora a oběti obvykle determinovány určitými faktory, jako je jejich fyzický a psychický stav, případně hendikep, apod. Agresorem nebo obětí kyberšikany může být

---

³⁵ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5. s. 83.

³⁶ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5. s. 84.

³⁷ WILLARD, Nancy, E. *Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Illinois: Research Press, 2007.

³⁸ KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008.

kdokoliv, dokonce osoba v postavení oběti tradiční šikany může vystupovat v roli kyberagresora.

Tradiční šikana je zpravidla vázána na určitou sociální skupinu, školní třídu, hřiště, zájmový kroužek, internát, vojnu, apod. Vztahy v rámci těchto skupin jsou většinou horizontální, tj. šikana se odehrává mezi dětmi, žáky, vojáky, nikoliv např. mezi žákem a učitelem. U kyberšikany může z důvodu anonymity nebo pseudonymity šikanovat dospělý dítě, dítě dospělého, žák učitele. Virtuální prostřední je svým způsobem bezbariérové, a to i pro šikanu.

Konkrétní kyberútok je zpravidla neočekávaný. Nelze se mu vyhnout jako u tradiční šikany eliminací míst, kde k ní může docházet. Útok může díky zejména internetu přijít z kteréhokoliv místa. Podrobná komparace tradiční šikany a kyberšikany podle kritérií, které je specificky vymezují, je uvedena v následující tabulce.

Tabulka č. 2: Komparace tradiční šikany a kyberšikany

		Tradiční šikana	Kyberšikana
JAK	Způsob	Tváří v tvář.	Za použití ITC.
	Forma	Fyzická, verbální, sociální, ekonomická.	Nevyžádaná, zraňující, vyhrožující sdělení, pořizování a šíření záznamů aj.
	Prostředek	Fyzická zdatnost, verbální obratnost, orientace v sociálních vztazích.	Mobilní telefon, PC, internet (SMS, MMS, e-mail, IM, web, sociální sítě, PC hry).
KDE	Místo	Školní prostředí.	Kdekoli v dosahu ICT
		Nejbližší prostředí.	Celý svět.
KDY	Čas	Před/v průběhu/po školním vyučování.	Kdykoli 24 hodin/ 7 dní v týdnu.
	Trvání	Opakovaná akce.	Jednorázový akt.
	Expozice	Jednorázově.	Opakovaně.
KDO	Identita aktérů	Vzájemná znalost.	Anonymita.
	Agresor	Fyzická/sociální převaha.	Pokročilá znalost ICT.
	Publikum	Pasivní publikum, omezený počet.	Aktivní šířitelé (stávají se agresory). Nekončící publikum (celý svět).
	Oběť	Fyzicky, sociálně slabší.	Kdokoli, příp. s menší znalostí ICT.
	Dospělí	Informování, zapojení, prevence i intervence.	Nedostatečná úroveň, nízká úroveň supervize.

Pramen: VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava, 2010.

2.2 Formy kyberšikany

Formy kyberšikany vyjadřují konkrétní její projevy, tedy jednotlivé variace on-line chování. Níže popíšeme druhy chování, které jsou klasifikovány jako kyberšikana bez ohledu na specifické prostředky komunikace, které budou popsány v následující podkapitole. Kowalski et al.³⁹ zařazuje pod kyberšikanu tato chování:

- „Flaming“ (rozohňování)
- Obtěžování (harassment)
- Pomlouvání (denigration)
- Zneužití identity (impersonation)
- Odhalení a podvod (outing and trickery)
- Vyloučení (exclusion)
- Kyber-pronásledování (cyberstalking)
- Veselé fackování (happy slapping)

2.2.1 Flaming

„Flaming“ (rozohňování) se týká krátkodobých vášnivých hádek mezi dvěma nebo více jedinci, které se objevují prostřednictvím komunikačních technologií. Obvykle se *flaming* vyskytuje v prostředí veřejně dostupném, a to spíše v chatovacích místnostech, diskusních skupinách a on-line hrách, než u komunikace prostřednictvím soukromých e-mailů. Obecně *flaming* zahrnuje urážlivý, hrubý, vulgární jazyk, urážky a výhrůžky. Dlouhá série takových zpráv se nazývá „*flame war*“ (ohnivá válka). *Flaming* může být velmi vášnivý a zahrnovat skryté a méně skryté hrozby násilí, které mohou, ale také nemusí být reálnými hrozbami. Poznámka jako „Já tě zabiju“ může nebo nemusí skutečnou a aktuální hrozbou fyzického násilí. *Flaming* má charakter krátkodobé události mezi protagonisty, kteří jsou z hlediska sociální síly zpravidla vyvážení.

2.2.2 Obtěžování

Obtěžování (*harasment*) je jednání nebo čin (obvykle opakovaný nebo trvalý), který je namířen proti určité osobě, kterou tak obtěžuje, znepokojuje nebo je příčinou velkého

---

³⁹ KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008. p. 46.

emočního stresu této osoby. Nejčastěji se obtěžování děje skrze osobní komunikační kanály, jako je email, ale obtěžující vzkazy mohou být komunikovány na veřejných fórech, jako jsou chatovací místnosti nebo diskusní skupiny. Jedním typem obtěžování, kterému se říká textové války, zahrnuje jednu nebo více pachatelů a jeden terč. Útočníci posílají stovky či tisíce textových zpráv na mobilní telefon obtěžované osoby, která se musí potýkat nejen s obrovským počtem zpráv, ale také vysokým účtem za telefonní poplatky (v USA se platí i za příchozí hovory a SMS). Ačkoliv je obtěžování a *flaming* podobné, obtěžování se liší ve dvou věcech. Za prvé, obtěžování je destruktivnější než *flaming*. Za druhé, obtěžování je více jednostranné. To znamená, že jeden člověk obtěžuje druhého, zatímco během *flamingu* se tak nějak obtěžují navzájem. Obtěžování se také vyskytuje mezi zvláštní skupinou online tyranů známých jako „*griefers*“. *Griefers* jsou osoby, které obtěžují druhé hráče během online počítačových her. *Griever* se nezajímá až tolik o hru, jako o to, aby druhým hráčům kazil požitek ze hry.

2.2.3 Pomlouvání

Pomlouvání z angl. *denigration* lze také přeložit jako očerňování. Pomluva je informace o druhé osobě, která je lživá a hanlivá. Taková informace může být zveřejněna na webové stránce, nebo může být druhým poslána jako email nebo přes IM (třeba ICQ). Do této kategorie patří také zasílání digitálně upravených fotek někoho, obzvláště takovým způsobem, který dotyčného vyobrazí v sexuálním nebo jinak ubližujícím způsobu. Kowalski et al.⁴⁰ ilustruje pomlouvání na dvou případech. V prvním případě spolužáci nahráli písničku, kterou si dělali legraci z jiného spolužáka. Pak tuto písničku vložili na web, takže i ostatní spolužáci si ji mohli poslechnout. V druhém případě spolužáci vložili na web fotografii, která byla upravená a zobrazovala jejich spolužačku jako těhotnou.

Online „*slam books*“, které jsou vytvořené, aby si dělaly legraci ze studentů, představují jeden ze způsobů pomluvy. Studenti vytvoří webovou stránku, kde uvedou jména spolužáků a studenti píšou zlé a nechutné komentáře o jiných spolužácích, na které se zaměřili. Podobné tomu jsou i online zveřejněné seznamy studentek, které je označují za školní k..rvy. Jiné seznamy zveřejňují jména těch, o kom se domnívají, že spolu měli sex.

---

⁴⁰ KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008. p. 48.

2.2.4 Zneužití identity

Zneužití identity (z angl. *impersonation*) se nejčastěji realizuje tím, že pachatel použije heslo oběti, nabourá se do jejích soukromých účtů a z nich pak rozesílá negativní, surové a nevhodné informace druhým, což se jeví tak, že vlastník těchto účtů má právě takové myšlenky. Například student ukradl druhému heslo z IM účtu a rozesílal sexuálně explicitní zprávy spolužákům vlastníka toho účtu, takže ten vlastník byl ponížený a ztratil mnoho přátelství právě kvůli tomuto incidentu.

Pachatel také může ukradnout heslo, aby mohl změnit vlastníků osobní profil na nějaké sociální síti s tím, že tam uveřejní nějaký nevhodný nebo urážející vzkaz. Nebo ukradne heslo, aby mohl rozesílat obtěžující emaily druhým, které vypadají, jako by byly odeslány vlastníkem emailového účtu. V nejhorším případě může pachatel uveřejnit urážející poznámky či komentáře na webu *hate* skupiny (skupina, která někoho nenávidí = třeba lidi, co nenávidí romy) nebo jiné skupiny, předstírá, že je oběť, a uveřejní tam i jméno, adresu i telefonní číslo oběti, takže členové *hate* skupiny se mohou rozhodnout jít tu oběť najít. V takovém případě může jít oběti skutečně o život.

Podle Willard⁴¹ nemusí být heslo vždy „ukradeno“, ale může být svěřeno v dobrém úmyslu jako projev důvěry, zejména mezi dívkami.

2.2.5 Odhalení a podvádění

Odhalení (*outing*) znamená sdílení osobních, často trapných informací s jinými, kteří se o této informaci nikdy neměli dovědět. Například cílová osoba pošle někomu email či zprávu, kde se vyskytují osobní informace nebo fotky a ten další je pak přepošle dál. O podvádění (*trickery*) jde tehdy, když pachatel lstivým způsobem získává osobní informace o oběti, které pak šíří dál.

2.2.6 Vyloučení/ostrakizace

Ať už v online nebo offline světě, děti často vnímají, že jsou buď „in“ nebo „out“. Pokud nejsou částí té in-skupiny, pak jsou částí out-skupiny. Podle sociálních psychologů je základní lidskou potřebou je být přijímán ostatními lidmi. Mnoho sociálního chování je

---

⁴¹ WILLARD, Nancy, E. *Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Illinois: Research Press, 2007.

právě určováno touto potřebou. Nikdo nechce být mimo. Proto i když se to stane online, má to na lidi velký citový dopad. Online vyčlenění se může přihodit v jakémkoli prostředí, kde je zapotřebí heslo nebo vyškrtnutím ze seznamu přátel. V některých případech může být ostrakizace vnímána více než reálně, například když někdo neodpoví na zprávu tak rychle, jak bychom si představovali. Pokud někdo rychle neodpoví, je to v online světě viděno jako „skutečné společenské faux-pas“.

Kowalski et al.⁴² uvádí jako příklad dvě studie zaměřené na efekty kyber-ostrakizace. V první studii, účastníci hráli v kyberprostoru hru výlučně a velmi viditelně pouze s dvěma dalšími hráči. Ve skutečnosti byli tito hráči vytvořeni počítačem. Výzkumníci manipulovali zařazení a vyřazení účastníků do hry. Čím více lidí bylo ze hry vyloučeno, tím hůř se cítili a jejich sebedůvěra klesala. V druhé studii, výzkumníci chtěli určit vztah mezi vyloučením a touhou se znovu zařadit do společenských kontaktů pomocí konformity (přizpůsobení se). Čím více byli účastníci hry vyloučeni, tím více byli ochotni se přizpůsobit ostatním členům úplně jiné skupiny než té, která je ostrakizovala. Toto nám dává důvod si myslet, že lidé, kteří zažívají kyberšikanu, zvláště metodou kyber-ostrakizace, se stávají členy online skupin dychtivěji, než lidé, kteří ostrakizováni nejsou. Tyto skupiny mohou být například diskusní skupiny nebo chatovací místnosti, nebo to mohou být skupiny, které se chtějí pomstít původní skupině. Připojení se k jiné skupině a znovu se cítit součástí nějaké skupiny může pomoci zmírnit negativní pocity spojené s kyberšikanou a ostrakizací. Oběti se pak mohou cítit silní, aby se pomstili.

2.2.7 Kyber-pronásledování (cyberstalking)

Elektronická komunikace slouží k pronásledování jiné osoby skrze opakované obtěžující a vyhrožující komunikaci. Pronásledování může mít formu buď tajného pronásledování někoho, nebo pronásledování nebo stálé zdržování se v něčí blízkosti často tajně, aby si toho druhý nevšimnul, za účelem obtěžování nebo konání dalších kriminálních činů jako je fyzické napadení či přepadení. Ačkoliv to je jasné obtěžování, kyberstalking je více ohrožení než pouhé obtěžování. Například příběh jedné členky hudební skupiny, která byla pronásledovaná fanouškem poté, co uveřejnila svou emailovou adresu na webových stránkách skupiny. Další příběh: bývalý přítel začal jednat podivně, začal té bývalé

---

⁴² KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008. p. 49.

přítelkyni posílat emaily, ve kterých jí oznamoval, že přijde k ní domů a zabije ji a další věci, například, že sledoval její sestru.⁴³

2.2.8 Veselé fackování (happy slapping)

„*Happy slapping*“ (v doslovném překladu „veselé fackování“) je relativně nová metoda kyberšikany, která začala v metru v Anglii a brzy se uchytila. Lidé, často dospívající, k někomu přijdou a dají mu facku, zatímco další, obvykle také dospívající, toto násilí zachytí na kameře v mobilním telefonu. Toto chování často zahrnuje nicméně více než pouhou facku, jedná se často o fyzické napadení spojené s právními důsledky. Variantou na *happy slapping*, známé jako *hopping*, které obvykle označuje přímý útok, se začíná čím dál tím víc vyskytovat v USA i jinde. Videá z *happy slapping* nebo *hopping* jsou často umístěna na webové stránky, aby je vidělo co nejvíce lidí. Obětí může být jak někdo známý, tak také neznámý.

Kowalski et al.⁴⁴ prezentuje *happy slapping* na následujících příbežích. Jedenáctiletý chlapec byl nemilosrdně napaden na školní chodbě, zatímco ti, kteří útok pozorovali, jej celý nahrávali na mobilní telefony. Digitální záznamy pak byly posílané kamarádům těch, kteří chlapce napadli a kamarádům těch, kteří incident pozorovali. V dalším příběhu byl Triston Christmas napaden, spadl na beton, udeřil se do hlavy a krvácel. Ostatní jej natáčeli, jak se snaží něco říct. O týden později na následky zranění zemřel. Zatímco ležel na zemi poté, co byl napaden, člověk, který jej zabil, a jeho kamarádi šli na večírek a tam uveřejnili online celý záznam. V dalších případech se děti rozhodly k sebevraždě poté, co se staly oběťmi *happy slappingu*. V dubnu roku 2005 se čtrnáctiletý Shaun Noonan oběsil poté, co byl fyzicky šikanován a následně byl záznam zveřejněn. Během jedné webové diskuze ohledně *happy slappingu*, jeden z účastníků napsal: „Žiju v Londýně a mohu potvrdit, že jsem toto několikrát viděl. Je to smutné, ale je to tak. Obvykle napadnou ve skupině a myslí si, že to je legrační. Ale viděl jsem některé lidi, kteří z toho byli zmatení a opravdu se báli.“ Některé školy v Anglii zakázaly mobilní telefony s kamerou, protože se obávají, že tato móda povede ke zvýšení šikany na hřištích.

⁴³ KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008. p. 50.

⁴⁴ KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008. p. 50.

2.3 Prostředky kyberšikany

Podle Kowalski et al.⁴⁵ je třeba rozlišovat mezi metodami resp. prostředky zneužívanými k šíření kyberšikany (e-mail, chat, *instant messaging*, atd.) a druhem chování, jímž dochází k projevu samotné kyberšikany. Kowalski et al. mezi nejčastěji používané prostředky kyberšikany řadí textové zprávy, *instant messaging*, e-maily, sociální sítě, chatovací místnosti, blogy, internetové stránky a on-line hraní her. Ačkoliv v tomto výčtu nejsou zmíněny mobilní telefonáty, považuji za vhodné je zde zmínit, neboť někteří autoři je do prostředků řadí na prvním místě.⁴⁶

2.3.1 Textové zprávy

Prostřednictvím textových zpráv lze posílat zprávy s výhružným nebo útočným obsahem. Kyberšikana může mít podobu opakovaného a vytrvalého zahlcování oběti velkým množstvím textových zpráv. Oběť se velmi často nemusí dozvědět, kdo ji obtěžuje, neboť stále existují SIM karty na jedno použití (anonymní zakoupení SIM karty).

2.3.2 Mobilní telefonáty

Oběti kyberšikany jsou obtěžovány neustálými a někdy útočnými telefonáty nebo opakovaným prozváněním. Obtěžování může být realizováno tak, že se oběti odcizí mobilní telefon, který se pak používá k obtěžování dalších, což vede k tomu, že oběť může být považována za agresora. Možnost zakoupení SIM karty na jedno použití tomuto způsobu obtěžování rovněž nahrává.

2.3.3 Instant messaging

„*Instant messaging*“⁴⁷ (dále jen „IM“) představuje nejběžnější cestu, kterou mohou teenageři šikanovat jeden druhého. IM umožňuje vzájemnou komunikaci v reálném čase prostřednictvím počítačové sítě. Nejběžnějšími prostředky IM v České republice jsou ICQ,

⁴⁵ KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008. p. 46.

⁴⁶ Např. VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. a ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele žáky i studenty*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011.

⁴⁷ Pojem „*instant messaging*“ se do češtiny nepřekládá, jedná se o vžitě označení.

Skype, v zahraničí navíc také AOL a MSN. Šikanování prostřednictvím IM může nabývat mnoha podob. Nejčastější je posílání ošklivých a výhrůžných zpráv jinému. Případně může být vytvořen profil se jménem, které se podobá jménu oběti anebo může být použito přímo jméno oběti. Pak může být vedena nevhodná komunikace s ostatními, jakoby ji vedla sama oběť. Rovněž může být takto zneužitý prostředek IM používán k rozesílání kompromitujících fotografií nebo videí jiným uživatelům IM.

2.3.4 E-maily

E-maily jsou jedním z nejčastěji používaných prostředků digitální komunikace. Podle Kowalski et al.⁴⁸ jsou e-maily nejčastěji se vyskytující metodou kyberšikanování a to ze dvou důvodů. Za prvé, jednoduchý e-mail může být odeslán stovkám a dokonce tisícům lidí jedním úhozem klávesy. Někdo kdo si přeje obtěžovat nebo ponížit druhého člověka může odeslat e-mail obsahující obrázky nebo nevhodné informace o jiné osobě stovkám nebo tisícům lidí v jeden okamžik. Za druhé, ačkoliv jsou e-maily obecně snadno vysledovatelné, není žádná jistota, že osoba, z jejíž e-mailového účtu byl e-mail odeslán, je tou osobou, která e-mail odeslala. V některých případech, může agresor přihlásit svou oběť na větším množství internetových stránek s pornografickou tematikou nebo marketingových seznámkách tak, že je oběť pod palbou urážlivých a obtěžujících e-mailů. Výše uvedené posiluje fakt, že různé e-mailové účty lze vytvořit velmi rychle a snadno.

2.3.5 Sociální sítě

Sociální sítě jsou webové on-line služby umožňující snadné a jednoduché spojení s ostatními s možností sdílení fotografií a zábavy. Umožňují nám vidět „kdo dělá co“, „kde“ a „ským“.⁴⁹ Pokud se na sociálních sítích nedodržují bezpečnostní pravidla, mohou být rovněž zneužity, např. k rozšiřování pomluv a drbů. Ve snaze mít co nejvíce přátel může vést k tomu, že člověk uživatel může přijmout žádost o přátelství od člověka, kterého nezná. Tím mu poskytne přístup k některým osobním informacím, které lze zneužít.

⁴⁸ KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008. p.52.

⁴⁹ KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008. p. 53.

Na sociálních sítích není stejně jako u e-mailů těžké vytvořit si falešný účet s cizí nebo smyšlenou identitou a takto kontaktovat svou oběť, což umožňuje agresorům zachovat si anonymitu.

Bezesporu nejpopulárnějšími druhy sociálních sítí z globálního hlediska jsou Facebook, My Space, a Twitter. Problematice kyberšikany, která se vyskytuje na sociálních sítích, a sociálním sítím bude věnována samostatná kapitola.

2.3.6 Chatovací místnosti

Chatovací místnosti jsou místa, kde mohou uživatelé ve virtuálním prostředí komunikovat s jinými o jakémkoliv tématu. Obvykle je chatovací místnost, alespoň na první pohled, zaměřená na určité téma. Uživatelé píšou své komentáře, které se poté objevují na „zdi“ mezi komentáři ostatních uživatelů, kteří jsou přihlášení do místnosti. Další chatovací místnosti jsou určeny k setkání mezi jednotlivci a komunikovat v reálném čase. V některých chatovacích místnostech si uživatelé vybírají symboly nebo avatary (zvíře nebo charakter), které je reprezentují. Stejně jako jiné prostředky virtuální komunikace v reálném čase, i v chatovacích místnostech se může objevit kyberšikana objevit. Podle Kowalski et al.⁵⁰ mohou uživatelé ponižovat jednotlivé uživatele, mohou vyloučit uživatele z chatovací skupiny nebo mohou dostat do tzv. „*flame war*“, tj. ohnivých diskuzí.

2.3.7 Blogy

Blogy jsou webové aplikace obsahující příspěvky jednoho autora. Autor na svém blogu sdílí svůj subjektivní názor, zkušenosti nebo poznatky. Jedná se o určitý on-line časopis. Blogy mohou být zaměřeny na různá témata (politika, ekonomika, aj.), ale není to pravidlem. Na rozdíl od zpravodajského serveru blog obsahuje subjektivní zabarvení skutečností. Ačkoliv jsou blogy užívány zpravidla pozitivně, mohou být rovněž zneužity k šikanování druhých. Blog může být zneužit k poškození pověsti jiné osoby nebo narušit její soukromí. Například v některých případech, odmítnutá dívka nebo chlapec mohou založit sérii blogů obsahujících ponižující a trapné informace o ex-partnerovi, dokonce jejich přátelé mohou blog číst a přidávat tam další negativní informace.⁵¹

⁵⁰ KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008. p.55.

⁵¹ KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008. p. 56.

2.3.8 Internetové stránky

Internetové stránky jsou místa na síti World Wide Web, která obsahují domovské stránky a odkazy na jiné stránky. Mnoho lidí má své vlastní osobní stránky nebo stránky užívané k propagaci jejich podnikání, vystavování osobních informací ku prospěchu jeho rodiny nebo přátel nebo prodeji výrobků. Internetové stránky však mohou být založeny také za účelem kyberšikany. Internetové stránky mohou být zakládány čistě za účelem umístování urážejících či pohoršujících informací a obrázků o jiné osobě. Například mohou být pořízeny obrázky spolužáka a poté zfalšovány do sexuálně vyzývavé podoby. Osobní kontaktní údaje osoby, včetně jména, adresy a telefonního čísla mohou být poskytovány na internetu široké veřejnosti.

V jiných případech mohou být internetové stránky založeny pro účely hlasování. Internetové hlasování může být použito k ponížení oběti. Studenti mohou být například pobízeni ke vstupu na internetové stránky a hlasovat pro nebošklivější dívku ve třídě nebo nejobéznější dítě ve škole.⁵²

2.3.9 On-line hraní her

Hodně dětí hraje denně on-line interaktivní hry prostřednictvím herních zařízení jako je X-Box Live a Sony Play Station 2 Network. Spousty dalších dětí hraje hry doma na svém počítači a v některých případech za to platí i měsíční poplatky. Některé hry jsou pouze pro jednoho hráče nebo na textovém základě, jiné jsou složitější, interaktivní, umožňující hru s více hráči ve virtuálním světě. Prostředí počítačových her láká mnohem více chlapce než dívky.

Herní zařízení umožňují komunikaci prostřednictvím chatu a on-line telefonu s tím, kdo právě hraje hru. Jednou z nejpůlárnějších her je World of Warcraft. V této hře se hráči spojují do spolků tzv. *guild*, aby mohli plnit různé úkoly. Hráči mohou být povýšeni nebo také vyloučeni ze spolku. To může u některých hráčů způsobit psychický stres.⁵³

---

⁵² KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008. p.57.

⁵³ KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008. p. 57.

2.4 Příčiny, původ a sociální kontext kyberšikany

Ve srovnání s tradiční šikanou není původ a příčiny vzniku kyberšikany tak zřejmý. V případě tradiční šikany je její vznik dáván do souvislosti s rizikovými osobnostními charakteristikami jejích protagonistů, zejména osobností oběti, osobnostmi agresorů a se strukturou sociální skupiny, kde k šikanování dochází. U tradiční šikany se agresor projevuje velmi často fyzickou převahou. U kyberšikany na fyzické síle nezáleží, dokonce se nemusí ani jednat o jedince, kteří jsou v reálném světě sociálně obratnější. Naopak se můžeme setkat s názorem, že jedinci v reálném světě neprůbojní, ostýchaví a neschopní navazovat vztahy s ostatními, se v kyberprostoru stávají aktivními, dokonce agresivními. Pro jedince, kteří jsou fyzicky slabí nebo sociálně méně zdatní, může kyberprostor představovat sílu díky anonymitě a zdatnosti při používání informačních a komunikačních technologií.

V kyberprostoru nezáleží na věku, pohlaví, síle, zdravotním stavu, postavení v sociální skupině, jakož i úspěšnosti v reálném životě. Agresor si může vytvořit svou vlastní novou identitu, která bude od reálné zcela odlišná. Zpravidla jsou agresori jedinci, kteří jsou silní díky svým znalostem a schopnostem pohybovat se v kyberprostoru. Významným faktorem pro rozvoj agresivního jednání v kyberprostoru je anonymita, resp. pseudonymita.⁵⁴ Pokud agresori nevidí svou oběť tvář v tvář, ztrácejí tak zábrany a dochází k tzv. **disinhibičnímu efektu**. Původ agresivity v kyberprostoru Patricia Wallace vysvětluje takto: „Anonymita nebo přinejmenším iluze anonymity je dalším z vlivů, který na internetu vede ke zvýšené agresivitě. Jestliže lidé věří, že není možné je osobně kontaktovat a jejich akce jim protivník nemůže osobně oplatit, mají tendenci být méně svázáni sociálními konvencemi a normami. Za některých okolností může být anonymita prostředí internetu velmi příznivým jevem, ale také vede ke zvýšené tendenci k agresivitě. V jednom z výzkumů se uvádí, že ve skupině, která byla anonymní, se oproti neanonymní skupině vyskytovalo 6x více znaků hostility.“⁵⁵ Disinhibice je dále posilována časovou a fyzickou vzdáleností, jakož i absencí komplexních smyslových vjemů. Agresori totiž nevidí emoční reakce obětí.

---

⁵⁴ VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. s. 90.

⁵⁵ ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. s. 80-81.

2.4.1 Agresor kyberšikany

Pro jednotlivé typy agresorů kyberšikany⁵⁶ jsou typické různé styly šikanování. Navzájem se liší také způsoby, jakými se skrývají nebo jak svou činnost šíří. Někteří potřebují publikum, jiní se snaží svoji činnost utajit. Existují i takoví, kteří jednájí naprosto neúmyslně. Rovněž motivy jednotlivých agresorů jsou odlišné, proto neexistuje žádné universální řešení společné pro všechny. Agresoři kyberšikany se rozlišují do následujících typů⁵⁷:

1. pomstychtivý andílek
2. bažící po moci
3. sprostý holky
4. neúmyslný kyberagresor.⁵⁸

Pro typ „pomstychtivý andílek“ je příznačné, že se jako agresor vůbec nevnímá. Vidí se jako „zlonapravující“, představuje si, že chrání sebe či ostatní před „zloduchem“, který díky jeho intervenci teď po právu trpí. Často sám kyberšikanu zažil a nyní oplácí stejným způsobem. Může být naštvaný kvůli něčemu, co jeho oběť udělala, a myslí si, že kyberšikanou se zaručeně pomstí nebo dá oběti lekci. Kyberagresor v postavení pomstychtivého andílka se často zaplétá do hry, ve které se snaží ochránit svého šikanovaného kamaráda. Tito kyberagresoři pracují zpravidla sami, ale mohou své aktivity a motivy sdílet se svými nejbližšími přáteli a těmi, které vnímají jako oběti nyní kyberšikanovaného agresora. Jak pracovat s tímto kyberagresorem? *„Pomstychtiví andílci potřebují vědět, že nikdo by neměl zkoušet brát právo do svých rukou. Potřebují si uvědomit, že bojovat se šikanou ještě větší šikanou věci pouze zhoršuje. Cílem je, aby se začali vidět jako agresoři, nikoli jako pachatelé dobra, za které se považují.“*⁵⁹

Typ „bažící po moci“ touží dávat najevo svoji autoritu, ukazovat, že je dostatečně silný na to, aby ostatní dělali, co po nich chce. Snaží se ovládat druhé prostřednictvím strachu. Po moci bažící agresoři obvykle potřebují pro svou činnost publikum. Stačí malé, složené z jejich přátel nebo spolužáků. Kyberšikana bez potřebné publicity by jim k pocitu moci

⁵⁶ Pro účely této práce bude v zájmu sjednocení terminologie pracováno s pojmy „kyberagresor“ nebo „agresor kyberšikany“. Pojem „agresor“ je však více spjat s tradiční šikanou. V zahraniční odborné literatuře o kyberšikaně se lze setkat převážně s pojmem „perpetrator“, což znamená „pachatel“. V české odborné literatuře se v kontextu kyberšikany pracuje výlučně s pojmem „agresor kyberšikany“.

⁵⁷ Stopcyberbullying.org. [on line]. WiredSafety.org, © [cit. 2013-02-14]. Dostupné z <http://www.stopcyberbullying.org/parents/howdoyouhandleacyberbully.html>.

⁵⁸ Autorem této typologie je americká právnička Perry Aftab.

⁵⁹ Člověk v tísni o.p.s. *Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele*. Plzeň: Dragon press, s.r.o., 2009. 1. Vydání. ISBN 978-80-86961-78-1. s. 19.

nestačila. Svými činy se často chlubí a chtějí vyvolat reakci. Pokud se jim jí nedostává, stupňují útoky tak dlouho, dokud nějakou nedostanou. Tento typ pachatele je často obětí klasické „offline“ šikany. V kyberprostoru jsou posilováni anonymitou a tím, že svoji oběť nikdy nepotkají tváří v tvář. Na internetu se mohou, na rozdíl od reálného světa, chovat jako chuligáni. Mezi další znaky kyberagresora bažícího po moci patří: zřídka si uvědomuje závažnost svých činů, často využívá kyberšikanu v zastoupení, oplývá technickými dovednostmi. Vzhledem k výše popsaným znakům může být tento typ nejnebezpečnější ze všech.

Agresor typu „**sprostý holky**“ je znuděný nebo hledá zábavu. Agresory jsou v tomto případě děvčata. Nejčastěji šikanují jiná děvčata, ale neuniknou jim ani chlapi. Kyberšikana sprostých holek je obvykle páchána ve skupině, nebo je v této skupině alespoň plánována. Může se dít ze školní knihovny, na holčičích párty, nebo v některém z obývacích pokojů po skončení vyučování. Agresori typu „sprostý holky“ také vyžadují publikum. Touží, aby i ostatní věděli, kdo jsou zač a že právě ony oplývají silou šikanovat ostatní. Živnou půdou pro tuto kyberšikanu je touha po obdivu ve skupině nebo partě a samozřejmě také „ticho“ ostatních, kteří tomu přihlížejí a nechají to být. Rychlý konec nastane v případě, že „sprostý holky“ ve své činnosti nenajdou takovou zábavu, kterou hledaly.

Poslední typem je „**neúmyslný agresor**“. Tyto agresory vůbec nenapadne, že by agresory mohli být. Hrají na ostatní online uživatele, že jsou drsní, mohou se vydávat za někoho jiného, nebo peprně odpovídat na nenávistné či provokativní zprávy, které obdrží například v chatovací místnosti. Nemlátí kolem sebe záměrně. Pouze odpovídají ostatním bez přemýšlení o následcích svého jednání. Mohou se cítit zranění nebo naštvání, buď kvůli zprávám, které jsou jim zasílány ostatními, nebo třeba kvůli tomu, co viděli v online videích. Mají tendenci odpovídat ve vzteku nebo frustraci. Nepřemýšlejí předtím, než kliknou na „odeslat“. Vzhledem k jejich sklonu vystupovat na internetu jako někdo jiný, mohou někdy posílat ostatním typické kyberšikanující zprávy, bez vědomí závažnosti tohoto jednání. Motivem bývají dva hlavní důvody, a to že *Můžu* a *Je to legrace*. Neúmyslný agresor se v záplavě vtípkování takto může chovat i k některému ze svých přátel, který ale nemusí vždy poznat, od koho mu zpráva přichází a jak vážně je míněna.

Často se svých činů dopouští o samotě a je upřímně překvapen, když ho někdo obviní z kyberšikany.⁶⁰

2.4.2 Oběť kyberšikany

Při kyberšikaně se může stát obětí kdokoliv. Není však vyloučeno, aby obětí kyberšikany byla i oběť tradiční šikany. Jak zmiňuje Kolář z poznatků své praxe „*téměř vždy, když jsem řešil kyberšikanu v souvislosti se školou, odkryl jsem zároveň i klasickou šikanu ve škole*“.⁶¹ Oběť kyberšikany může být vybrána i náhodně. Určitým ukazatelem rizikovitosti jedince být obětí kyberšikany je jeho závislost na prostředcích informačních a komunikačních technologií. Jedinci, kteří tráví více času „on-line“, sdílí své identity, myšlenky a pocity on-line, jako jsou uživatelé sociálních sítí, jsou mnohem náchylnější k tomu, stát se cílem kyberšikany, než jedinci, kteří vedou méně aktivní život „on-line“.⁶²

2.5 Následky kyberšikany

Následky kyberšikany jsou neméně závažné jako následky tradiční šikany. Na rozdíl od tradiční šikany, následky kyberšikany zpravidla nenesou fyzické stopy v podobě podlitin, zlomenin či jiných zranění. Následky kyberšikany jako šikany převážně psychické však nemusí být pouze psychické, ale v konečném důsledku také zdravotní, neboť velké množství psychických následků je somatizováno a může se projevat jako skutečná diagnóza s klinickým nálezem.

Kyberšikana může u oběti vzbuzovat více negativních emocí, než u tradiční šikany. Kyberšikana je určitou „nadstavbou“ tradiční psychické šikany, neboť charakter virtuálního prostředí (kyberprostoru) umožňuje svým širokým dosahem mnohem širší útok. Před kyberšikanou se nelze schovat ani před ní utéct, proto může vyvolávat daleko větší míru frustrace než tradiční šikana, která je zpravidla vázána na určité místo a čas. Někteří se mohou cítit frustrováni a rozčileni způsobem, který jsou ohrožováni a mohou zaútočit psychicky nebo verbálně. Jiní se mohou cítit v rozpacích a ponížení tímto druhem šikany jako např. zveřejňování osobních fotografií upravených nebo s nevhodným komentářem.

⁶⁰ Člověk v tísni o.p.s. *Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele*. 1. vyd. Plzeň: Dragon press, s.r.o., 2009. s. 20-21.

⁶¹ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 84.

⁶² VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. s. 95.

Dlouhotrvající kyberšikana může způsobovat také dlouhotrvající negativní emoce oběti. Následkem kyberšikany mohou být i sebevražedné myšlenky, dlouhotrvající depresivní stavy, duševní nestabilita oběti. Samozřejmě největší negativní dopady má kyberšikana u dětí a mládeže. To je způsobeno mmj tím, že tato skupina využívá prostředků informačních a komunikačních technologií nejvíce a také nedostatkem sociálních zkušeností. Jinými slovy, jakýkoliv útok vnímají mnohem citlivěji než dospělí lidé, jsou více zranitelnější. Sociální následky kyberšikany mohou nabývat následujících podob.⁶³

2.5.1 Vyhýbavost, sociální izolace oběti

Pokud se dítě stane obětí kyberšikany, může to vést ke změnám v jeho dosavadních zvycích a chování. Může dojít k útlumu používání sociálních sítí, dítě může přestat používat mobilní telefon, aby se vyhnulo opakování negativních incidentů. U obětí, zejména u dívek, dochází také v důsledku kyberšikany k vytvoření nedůvěry vůči okolí, snížení kontaktů s dosavadními přáteli, k nechuti seznamovat se s novými lidmi apod.

2.5.2 Změna chování a účasti ve škole

Důsledkem kyberšikany může být také zhoršení koncentrace ve výuce, pokles školní výkonnosti, záškoláctví a absence ve škole. Oběť se může cítit v pozici podřízenosti vůči agresorovi nebo skupině agresorů, může vnímat negativní hodnocení od svých spolužáků, což může vést k dalšímu prohlubování jejích pocitů osamělosti a nízkého sebehodnocení.

2.5.3 Pocit ohrožení vlastní bezpečí

U Kyberšikany může být na rozdíl od tradiční šikany ztráta pocitu bezpečí výraznější. Oběť kyberšikany je dosažitelná po dobu 24 hodin denně. Oběť tradiční šikany často reaguje stažením se do sebe, pasivitou, úzkostí, avšak u obětí kyberšikany obvykle dochází k projevům slovní i fyzické agresivity, slabému ovládnutí hněvu. Jedná se o obrannou reakci, vyrovnání se se stresem, kdy oběť není schopna se postavit útočníkovi tváří v tvář, neboť se s ním fyzicky neseťkává.

---

⁶³ GAJDOŠOVÁ, J. *Zdravotní a psychologické následky kyberšikany mezi dětmi a dospívající mládeží*. [on line]. © Internetový portál E-Bezpečí. Centrum PRVoK PdF UP: Olomouc, 2011 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/355-zdravotni-a-psychicke-nasledky-kyberikany-mezidtmii-a-dospivajici-mladei>.

2.5.4 Zástupné aktivity

Jako jeden z následků kyberšikany se mohou začít objevovat tzv. zástupné aktivity v chování oběti, které odvádí pozornost od přítomnosti obtěžování. Těmito zástupnými aktivitami může být konzumace sladkého, věnování se zálibám, zlehčování situace, ale také opilství či zneužívání drog ve snaze odlehčit závažnou situaci.

2.5.5 Zdravotní projevy

I když u kyberšikany jako specifické formy psychické šikany nejsou zdravotní následky na první pohled patrné, může dojít, zpravidla u dlouhotrvající kyberšikany, následkem zvyšující se úzkostnosti oběti až ke změnám fyzických projevů, mezi které patří např. dlouhodobé vyčerpání organismu, změny váhy, nechutenství, nevolnost a oslabená imunita. Důsledkem frustrace z nemožnosti řešení vzniklé situace, může u jedince postiženého kyberšikanou docházet také k sebepoškozování, v nejhorším případě i pokusu o sebevraždu. Drobné posměšky, které přerostly v dlouhodobé psychické týrání a trápení oběti, mohou eskalovat až k projevům skutečného fyzického násilí mezi agresorem a obětí.

2.6 Primární prevence kyberšikany

Primární prevence se uplatňuje tam, kde ke kyberšikaně ještě nedošlo. Právě primární prevence ovlivňuje výskyt kyberšikany při užívání informačních a komunikačních technologií. Opatření typu blokování závadného obsahu na internetu obdobně jako zastrahování problém kyberšikany neřeší. Primární prevence kyberšikany by měla zahrnovat lepší informování žáků, rodičů, pedagogů a veřejnosti. V současnosti již existuje celá řada institucí, projektů a internetových stránek zabývajících se např. bezpečnějším internetem pro děti nebo přímo kyberšikanou. Kromě zvýšené informovanosti jedince, potenciální oběti kyberšikany, hraje důležitou roli v prevenci kyberšikany také rodina a škola.

2.6.1 Informovanost jako součást primární prevence

V současnosti existuje velké množství veřejně dostupných informačních zdrojů, ze kterých lze čerpat potřebné informace o kyberšikaně. Z těch nejvýznamnějších lze zmínit projekt

Minimalizace šikany, projekt E-bezpečí, Národní centrum bezpečnějšího internetu, servery Kyberšikana.eu a službu serveru Google.cz – Centrum bezpečnosti pro rodiče.⁶⁴

Projekt Minimalizace šikany je primárně zaměřen na vzdělávání pedagogů. V rámci projektu běží program minimalizace šikany, což je cyklus vzdělávacích seminářů a na ně navazujících konzultací na školách. Projekt Minimalizace šikany je sice zaměřen na šikanu jako celek, ale tématu kyberšikany se rovněž věnuje.⁶⁵

Projekt E-Bezpečí se věnuje mapování a analyzování nebezpečných komunikačních praktik spojených s rizikovým chováním na internetu a souvisejícími fenomény. Zaměřuje se na prevenci, vzdělávání, výzkum, intervenci a osvětu. Projekt je provozován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého.⁶⁶

Národní centrum bezpečnějšího internetu je neziskové vládní sdružení, které realizuje celou řadu projektů. Nejdůležitějším z nich je server Saferinternet.cz, jehož cílem je zvyšování povědomí o bezpečnějším užívání internetu.

2.6.2 Role rodiny v primární prevenci

Rodiče dítěte mohou svým dohledem a informovaností také přispět k eliminaci rizik spojených s užíváním prostředků informačních a komunikačních technologií. Primární prevence ve školách není všelékem na problém kyberšikany. Jelikož kyberšikana není závislá na místě ani čase, neodehrává se zpravidla ve škole, ale doma u počítače. Právě dostatečná supervize rodiče ve spojení s jeho dostatečnou informovaností a jeho komunikace s dítětem, mohou projevům kyberšikany úplně předejít, nebo je zachytit v počátečním stadiu. Určitým problémem je nedostatečná znalost prostředků informačních a komunikačních technologií rodiči, rodiče mnohdy nemají povědomí, co jejich děti u počítače v pokoji dělají a nerozumí současným možnostem sociálních sítí, apod. Rodiče jsou často o jeden až dva „kroky pozadu“, což brání účinné supervizi a plnému pochopení možností současných informačních a komunikačních technologií.

---

⁶⁴ ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele žáky i studenty*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 14-17.

⁶⁵ www.minimalizacesikany.cz

⁶⁶ www.e-bezpeci.cz

2.6.3 Role školy v primární prevenci

Úloha školy v primární prevenci spočívá zejména v informační a osvětové činnosti. Velké množství projektů je současně zaměřeno jak na osvětu veřejnosti, tak na vzdělávání pedagogů (viz projekt Minimalizace šikany). Základem prevence šikany je podle metodického pokynu MŠMT⁶⁷ podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi žáky a učiteli. Metodický pokyn ukládá školám a školským zařízením povinnost vytvářet bezpečné prostředí a vytvořit si vlastní Program proti šikanování. Dále ukládá pedagogickým pracovníkům povinnost vést důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pedagogičtí pracovníci by měli pomáhat rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy, vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru ve školních kolektivech, kde působí.

Nicméně je třeba poznamenat, že některým povinnostem uloženým pedagogům nelze v pedagogické praxi dostát. Není v možnostech a schopnostech pedagogů při současné politice MŠMT rušení a slučování škol a tříd, což vede k velkému množství žáků a studentů ve třídách, aby se mohli plně věnovat všem žákům a vnímat tak vztahy mezi žáky a celkovou atmosféru v kolektivu.

---

⁶⁷ Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení číslo 24 246/2008-6*. Praha: MŠMT, 2008. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezi-zaky>.

3 SOCIÁLNÍ SÍŤ

Sociální síť patří mezi nejvýznamnější sociální média. Sociální sítě jsou ve vztahu ke kyberšikaně síť významným kanálem (prostředkem) jejího šíření. V porovnání s ostatními prostředky informačních a komunikačních technologií jako jsou e-maily, telefonáty, *instant messaging*, či on-line hrami, jsou sociální síť daleko rychlejší prostředek šíření kyberšikyny s možností plošného šíření jakéhokoliv obsahu díky velkému publiku. Svými dopady se tak jedná o „zbraň hromadného ničení“ mezi komunikačními prostředky.

Sociální sítě umožňují vzájemné propojení, komunikaci, okamžité sdílení dat, zážitků a pocitů. Mezi negativa sociálních sítí patří absence mezilidských vztahů v rovině osobních kontaktů. Přátelství a utváření vztahů mezi mladými lidmi se přesouvá do virtuálního světa, ve kterém tráví většinu svého volného času.

Za první sociální síť lze považovat projekt Sixdegrees spuštěný v roce 1997. V současnosti nejznámější a největší sociální sítí na světě je Facebook.com založený v roce 2004.

3.1 Sociální síť a její definice

Podle Boydové a Ellisonové⁶⁸ lze sociální síť definovat jako webovou službu umožňující jednotlivcům: 1. vytvořit veřejný nebo polo-veřejný profil v rámci ohraničeného systému, 2. formulovat seznam dalších uživatelů, se kterými sdílejí připojení, a 3. zobrazit a procházet jejich seznam připojení, která si vytvořili v rámci systému.

Podle Janoucha⁶⁹ jsou sociální sítě „*místa, kde se setkávají lidé, aby si vytvářeli okruh přátel, nebo se připojili k nějaké komunitě se společnými zájmy.*“ Sociálním sítím se také někdy říká společenské síť nebo jednoduše právě komunity.

Páteř sociální sítě se skládá z viditelných profilů, které zobrazují zformulovaný seznam přátel, kteří jsou také uživateli systému. Pro připojení se do sociální sítě je jednotlivec požádán o vyplnění formuláře obsahujícího řadu otázek. Profil je generován na základě těchto otázek, které obvykle zahrnují popisky jako věk, lokalitu, zájmy a sekci „o mě“.

---

⁶⁸ „We define social network sites as web-based services that allow individuals to (1) construct a public or semi-public profile within a bounded system, (2) articulate a list of other users with whom they share a connection, and (3) view and traverse their list of connections and those made by others within the system.“ (vlastní překlad). BOYD, M., D., ELLISON, B., N. *Social Network Sites: Definition, History, Scholarship* [on line]. Journal of Computer-Mediated Communication, © 2007 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z <http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boyd.ellison.html>.

⁶⁹ JANOUCHEK, Viktor. *Internetový marketing*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. s. 224.

3.2 Rozdělení sociálních médií a sociálních sítí

Sociální média jsou množinou, do které se řadí mimo jiné i sociální sítě. Sociální média jsou chápána obecně jako média pracující na základě obousměrné komunikace. Sociální síť je pak konkrétnější termín pro takové médium, které obsahuje konkrétní funkce a nástroje podporující virtuální šíření komunikátu a zároveň klade důraz na síťové propojování lidí a dalších subjektů (např. firem).⁷⁰

Sociální média lze dělit podle různých kritérií. Následující rozdělení⁷¹ sleduje společné vlastnosti a převládající funkční rysy:

- **Sociální sítě**
  - Profilové a profesní sítě (Facebook, Google+, LinkedIn)
  - Blogovací sítě (Blogger, Tumblr)
  - Mikroblogovací sítě (Twitter, Yammer)
  - Geolokační sítě (Foursquare, Gowalla)
- **Odkazové služby** (Delicious, Digg)
- **Diskusní fóra**
- **Obsahové platformy**
  - Galerie (YouTube, Flickr)
  - Kolaborativní weby (Wikipedia)
  - Internetové časopisy a solitérní blogy
- **Manažerské nástroje** (Teamwork)
- **Virtuální světy** (Second Life, WorldofWarcraft)

Odkazové služby, diskusní fóra a galerie lze v některých konkrétních případech řadit také mezi sociální sítě. Mohou nabízet i nástroje k přímému propojování subjektů a snadnému sdílení obsahu. Jejich prioritní funkce jsou však jiné. Zatímco galerie mají za cíl poskytovat prostor k publikování obsahu, diskusní fóra se méně soustředí na technickou stránku propojování uživatelů. Kolaborativní weby se pak zaměřují čistě na obsah produkovaný veřejností. Solitérní blogy a internetové časopisy často spadají mezi sociální

---

⁷⁰ JIREŠ, O. *Fikční realita: Rozdělení sociálních médií* [on line]. © 2012 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z <http://ondrejjiresh.blogspot.cz/2012/02/rozdeleni-socialnich-medii.html>.

⁷¹ JIREŠ, O. *Fikční realita: Rozdělení sociálních médií* [on line]. © 2012 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z <http://ondrejjiresh.blogspot.cz/2012/02/rozdeleni-socialnich-medii.html>.

média jen díky komentářovým systémům. Manažerské nástroje jsou určeny pro uzavřenou, např. vnitrofiremní, a čistě účelovou komunikaci. Virtuální světy zase nabízejí interaktivní koncept stojící na herních principech.

Sociální média lze na základě výše popsaného dělit rovněž podle jejich účelu a způsobu využití⁷²:

- Publikování a šíření obsahu (např. galerie nebo mikroblogy)
- Zájmově orientovaná komunikace (např. diskusní fóra)
- Účelově orientovaná komunikace (např. odkazové sítě)
- Propojování uživatelů (např. sociální sítě)
- Utváření komunit
  - Tmelení komunity (např. diskusní fóra)
  - Rozšiřování komunity (např. galerie)

Je zřejmé, že mnohá sociální média pasují pod více odrážek, neboť některé služby se snaží integrovat nové způsoby využití a získávají tak nové vlastnosti (např. Facebook). Vzhledem k dynamickému rozvoji informačních a komunikačních technologií nelze předpokládat, že se ustálí jednotná klasifikace sociálních medií podle jednotného kritéria.

3.3 Sociální sítě z pohledu žáků středních škol

Pro současné žáky středních škol jsou sociální sítě nikoliv pouhým virtuálním prostředím, ale určitým pokračováním tradičního sociálního prostředí. Sociální prostředí školní třídy, hřiště, sportovního klubu apod. nekončí opuštěním tohoto místa v prostorovém pojetí, ale pokračuje dále ve virtuálním prostředí sociální sítě. Většina žáků středních škol, když tráví svůj čas u počítače, jsou zpravidla současně on-line připojeni k určitému prostředku komunikace jako např. Skype, ICQ, nebo k sociální síti jako Facebook.com. Při jakékoliv činnosti s počítačem (práce, studium, sledování filmu) je možné současně sledovat a aktivně vést komunikaci. Do jisté míry tento způsob komunikace nahrazuje nedostatek reálného fyzického kontaktu s přáteli a spolužáky. Nové informační a komunikační technologie nemají pouze svou negativní stránku, ale mají rovněž své pozitivní přínosy.

Nejrozšířenější sociální sítí v České republice je bezpochyby Facebook.com. Již dávno překonal v počtu uživatelů české sociální sítě jako Lide.cz, Spoluzaci.cz nebo Libimseti.cz,

⁷² JIREŠ, O. *Fikční realita: Rozdělení sociálních medií* [on line]. © 2012 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z <http://ondrejjiresh.blogspot.cz/2012/02/rozdeleni-socialnich-medii.html>.

kteří dnes žáci středních škol již prakticky nevyužívají. V měsíci lednu roku 2012 bylo dle údajů Českého statistického úřadu ve věkové kategorii 0 – 17 let na Facebooku zhruba 600 tisíc uživatelů.

Sociální síť Facebook.com má v České republice registrováno přibližně 3,8 mil. uživatelů. Nicméně statistické údaje o počtech, genderovém a věkovém složení uživatelů jsou poměrně dosti zkreslené a velice diskutabilní. Podle závěrů internetového portálu Marketing Journal⁷³ je na Facebooku velké množství falešných profilů, neboť údajných uživatelů ve věku 15-23 let je více, než je v České republice v daných věkových kategoriích lidí. Zejména šestnáctiletých dívek má být na českém Facebooku cca 78 tisíc, přičemž ve skutečnosti se jich v České republice nachází pouze 44 tisíc.

Pro připojení k sociální síti Facebook se uživatel (žadatel) musí zaregistrovat do systému a odsouhlasit licenci. Po provedené registraci může uživatel vyplnit svůj detailní profil a připojit k různým skupinám uživatelů a získávat nové kontakty. Uživatel může profil jiného uživatele vidět, pouze za předpokladu, že souhlasí s tím, že je jeho přítel. Někteří uživatelé mohou své profily pomocí nastavení práv uživatelů zveřejnit i uživatelům, kteří jsou zapsáni pod stejnou skupinou, případně všem. Facebook umožňuje komunikaci mezi uživateli pomocí zpráv, diskusních fór nebo diskusemi na uživatelských profilech (na tzv. „zdi“, tj. The Wall). Některé funkce zajišťují externí aplikace, jiné interní aplikace. Z nejpoužívanějších aplikací lze zmínit aplikaci Fotky (Photos), která je určena pro sdílení fotografií, aplikaci Videá (Video), která je určena pro sdílení videí, aplikaci Události (Events), která slouží k plánování událostí nebo různých akcí a aplikaci Zed' (Wall), kterou má každý uživatel v profilu a kam mu mohou ostatní uživatelé psát vzkazy a kde se zobrazuje všechno, co se děje na Facebooku.⁷⁴

Dalšími sociálními sítěmi, které jsou v menší míře užívány žáky středních škol je sociální síť Google+, která vznikla v roce 2011 a je obdobou Facebooku, Myspace, která je druhou nejpoužívanější sociální sítí na světě a Twitter, která slouží zejména pro mikrology. Další sociální síť, byť globálně významná, nepovažuji ve vztahu k žákům středních škol v České republice za podstatnou.

---

⁷³ *Jaký je skutečný počet českých uživatelů Facebooku.* [on line]. Marketing Journal, © 2014-2011 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z www.m-journal.cz/print.php?sid=288&aid=9161.

⁷⁴ www.facebook.com.

3.4 Kyberšikana na sociálních sítích

Na sociálních sítích se lze setkat se všemi formami kyberšikany, tak jak jsou popsány v podkapitole 2.2. Nejčastěji se na sociálních sítích můžeme setkat „flamingem“, pomlouváním, zneužitím identity a to zejména v souvislosti s krádeží nebo zneužitím hesla, s odhalením soukromých informací a fotografií a dále s vyloučením z on-line komunit. Výskyt jednotlivých forem kyberšikany bude, mimo jiné, rovněž předmětem výzkumu v další části této práce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Pro praktickou část byl v bakalářské práci zvolen kvalitativní výzkum. „*Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem tu je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím.*“⁷⁵

Předmětem kvalitativního výzkumu je popis problematiky kyberšikany na sociálních sítích z pohledu žáků středních škol. Podstatou a cílem kvalitativního výzkumu je popis forem kyberšikany, vnést do výzkumu osobní pohled a vnímání oběti kyberšikany a poukázat na její možné následky.

4.1 Metody a cíle výzkumu

Základním přístupem kvalitativního výzkumu byla zvolena případová studie, metodou pro získání dat je polostrukturovaný rozhovor. „*Obecná definice případové studie nám říká, že jde o intenzivní studium jednoho případu – tedy jedné situace, jednoho člověka, jednoho problému. Případová studie je metoda ve skrze kvalitativní, neboť dokáže dokonale splnit základní cíle kvalitativního výzkumu – zkoumá současné fenomény do jejich hloubky v jejich skutečném kontextu, zvláště v případě, kdy nejsou hranice mezi fenoménem a jeho kontextem zcela jasné.*“⁷⁶

Polostrukturovaný rozhovor (také rozhovor pomocí návodu, částečně řízený aj.) se vyznačuje tím, že má připraven soubor témat a otázek, který bude jeho předmětem. Tazatel však nemusí dodržovat jejich pořadí a může formulace pokládáných otázek částečně modifikovat. Otázky by však měly být probrány všechny. Jiné varianty zase umožňují, aby tazatel případně pokládal doplňující dotazy nebo mohou být některé tematické okruhy přepsány poměrně přesně, v dalších je tazateli ponecháno více volnosti.⁷⁷

Cílem výzkumu je nastínit základní principy a pojmy, které kyberšikana zahrnuje se zaměřením na pohled a pocity oběti.

---

⁷⁵ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2002. s. 285

⁷⁶ OLECKÁ, I.; IVANOVÁ, K. Případová studie jako výzkumná metoda ve vědách o člověku. *Ekonomika – management – Informace*. 2010, roč. 2, č.3, s.63. ISSN 1804-1299. Dostupné z <http://emi.mvso.cz/EMI/2010-02/10%20Olecka/Olecka.pdf>

⁷⁷ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. s. 111.

4.2 Výběr respondentů

Výběr respondentů probíhal na sociální síti Facebook a Google plus. Kontaktování probíhalo přes profil mé sedmnáctileté dcery. Při výzkumu byli osloveni uživatelé sociálních sítí, pomocí zprávy umístěné na titulní stránce tzv. „zdi“ uživatelského profilu. Počet oslovených uživatelů není znám vzhledem k možnosti neomezeného sdílení zpráv. Nejmenší počet je 277 uživatelů sociálních sítí. Na zprávu, aby se ozvali, pokud mají nějakou zkušenost s kyberšikanou reagovalo 12 uživatelů. U 8 respondentů byla zkušenost vyhodnocena jako kyberšikana. Z výzkumného vzorku nakonec zbylo 5 respondentů - tito byli ochotni o své zkušenosti mluvit. Rozhovor probíhal v 1 případě osobním setkáním a ve zbylých 4 případech rozhovor proběhl přes chat sociální sítě Facebook.

4.3 Vlastní výzkum - polostrukturovaný rozhovor

Rozhovor byl v převážné většině proveden přes chat sociální sítě Facebook. Tato forma byla zvolena především z podnětu respondentů, částečná anonymita a absence osobního kontaktu jim vyhovovala. Dalším důvodem by byla časová a finanční náročnost výzkumu prováděného osobně. Rozhovor probíhal podle stanovených otázek a okruhů zhruba 1 hodinu. Respondenti byli upozorněni, že pokud jim bude situace nepříjemná, mohou kdykoliv rozhovor ukončit, dále jim bylo sděleno, že jejich odpovědi budou použity pouze pro potřeby mé bakalářské práce. V žádném případě nebude kontaktován nikdo z rodičů a nebude odtajněna osoba respondenta. Z výsledků rozhovorů byly zpracovány případové studie. Polo-strukturované dotazníky byly vzhledem k jejich počtu a rozsahu zařazeny do přílohy.

Polostrukturovaný rozhovor byl rozčleněn do kolika částí:

- Úvodní otázky
- Popis zkušenosti s kyberšikanou
- Vnímání agresora
- Sociální následky kyberšikany
- Dopady a aktuální chování

Otázky kladené respondentům:

1. Jak ti mám říkat?
2. Kolik ti je let?
3. Jakou střední školu studuješ?
4. Kolik času průměrně trávíš na sociálních sítích?
5. Proč trávíš volný čas na sociálních sítích?
6. Víš, co si máš představit pod pojmem kyberšikana?
7. Byla jsi někdy obětí šikany?
8. Mohla bys mi, prosím, popsat tvou zkušenost?
9. Zнала jsi toho, kdo tě obtěžoval?
10. Stýkáš se s ní/m?
11. Víš proč se ti tímto způsobem snažil/a ublížit?
12. Kdy kyberšikana začala?
13. Skončila nebo stále trvá?
14. Řekla jsi jí/jemu aby toho nechal/a?
15. Oplatila jsi jí/mu to?
16. Co jsi udělala, když tě obtěžovala? (nahlásila jsi to administrátorovi, zrušila sis profil, zablokovala jsi ji/ho)?
17. Jak ses cítila?
18. Jak dlouho to obtěžování trvalo?
19. Řekla jsi o tom někomu?
20. Jak se dotyčný, kterému jsi to řekla, zachoval, co udělal?
21. Pomohlo ti, že ses svěřila?
22. Když tě obtěžoval/a, trávila jsi na sociálních sítích méně času?
23. Jak se cítíš, když o tom vyprávíš?
24. Myslíš, že tě to nějak ovlivnilo. Chováš se na sociálních sítích jinak?
25. Je ještě něco, co bys chtěla dodat?

4.4 Případové studie

Případová studie 1

Simona 16 let je studentkou střední zdravotnické školy. Ze sociálních sítí nejvíce času tráví na Facebooku. Kolik neví. Pokud je doma je on-line. Na otázku proč tráví své volné chvíle na sociálních sítích, odpověděla, že do školy dojíždí, musí se učit, na chození ven nemá čas. Může se tak virtuálně setkat se všemi svými kamarády, které by jinak neviděla. S kyberšikanou se setkala před rokem na sociální síti Facebooku. Kyberšikana začala před dvěma měsíci a trvala 14 dní, již nepokračuje. Svého útočníka znala. Nikdy nebyla obětí šikany.

K útokům došlo přes sociální síť Facebook. Kyberšikanou bylo pomlouvání. Pomluvy se týkaly sexuální orientace. Pro dodání důvěryhodnosti byla zveřejněna fotka, kde se Simona objímá s druhou dívkou. O pomlouvání se dozvěděla od kamarádky, která je taktéž uživatelkou Facebooku.

Agresorem se stala spolužačka ze stejné střední školy. Agresorka používala k pomluvám svůj osobní profil používaný na sociální síti Facebook, takže ji nebylo těžké identifikovat. Oběť nikdy v průběhu ani po incidentu agresorku osobně nekontaktovala, nekomunikuje s ní.

Proč se stala obětí, neví, pouze se domnívá, že jí šlo o znemožnění před přáteli a o to ztratit oblibu u kamarádů.

Cítila se trapně a naštvaná. Dotklo se jí, že jí někteří její přátelé nevěřili. Nerada se v tuto dobu stýkala s lidmi. O kyberšikaně řekla své starší sestře a matce. Sestra se jí stala oporou, pomohla se jí se situací vyrovnat. Matka podle ní situace podcenila a nevěnovala události dostatečnou pozornost. Nejvíce jí pomohlo, až se o celé situaci přestalo mluvit. I když se s kyberšikanováním setkala před rokem, při vyprávění pociťuje úzkost v oblasti žaludku.

Tato zkušenost výrazně neovlivnila její další chování na sociální síti. Podle ní je možné pomlouvat i v reálném světě a ten vypnout nejde. V osobním životě se snaží více rozvíjet vztah se sestrou a věnuje více času rozvoji osobních kontaktu s přáteli.

Případová studie 2

Pavčina 17 let studentka gymnázia. Na sociálních sítích tráví v průměru 4 hodiny denně. Na otázku proč tímto způsobem tráví svůj volný čas, uvedla možnost být ve styku s více lidmi najednou a také zajímat se o více věcí současně. S kyberšikanou se setkala před rokem na sociální síti Facebook. Kyberšikana začala před rokem, trvala 3 měsíce, již nepokračuje. Svého útočníka znala. Nikdy nebyla obětí šikany.

Zpočátku si vůbec nemyslela, že je obětí kyberšikany. Kyberšikana začala pomlouváním na sociální síť Facebook. O tom že ji někdo pomlouvá, se dozvěděla od svých přátel. Šlo například o popisky ke sdíleným fotografiím. Byli to legrační kreslené postavičky s popiskem „hádejte, komu se to podobá“.

Následně začaly být zásahy do soukromí citelnější. Několikrát jí bylo změněno přístupové heslo k Facebooku a také ukradením hesla k e-mailu. Při prvních změnách hesla kontaktovala správce sítě, ovšem bez jakékoliv odezvy. Díky přátelům, kteří studují IT, se jí podařilo heslo získat zpět. Kyberšikana vyvrcholila zkopírováním a upravením její historie chatování a zasláním kamarádkám a příteli.

Pod všemi formami kyberšikany byl podepsán jeden člověk, její kamarádka. Tuto informaci získala od přátel z chatu, později po skončení útoků ji agresorka sama kontaktovala pomocí sms zprávy a chtěla vše vysvětlit.

Proč je obětí, se dozvěděla od další kamarádky. Důvodem byla závist, že Pavčina má přítele. Jejím cílem bylo, aby se s Pavčinou rozešel.

Cítila se ponížena a naštvaná. Ve škole se snažila všem vyhýbat, nechtěla jet na školní výlet. Nejraději by se nestýkala s nikým a zůstala doma, kde se cítila v bezpečí. O kyberšikaně se snažila mluvit s kamarády. Nejvíce jí pomohlo, když se světila matce. Vzhledem k tomu, že přítel i kamarádi vyjádřili nesouhlas s chováním agresora, útoky dále nepokračovaly. I přes to jakákoliv vzpomínka na danou situaci u ní vyvolává nepříjemné pocity úzkosti.

S útočníkem se nevidá, chodí na jinou střední školu. Snaží se omezit situace a nevyhledávat místa, kde by se mohla ona osoba vyskytovat.

Tato zkušenost ovlivnila její další chování na sociální síti. V současné době je daleko obezřetnější, přes počítač nikdy neřeší choulostivá témata.

Případová studie 3

Tereza 16 let je studentkou obchodní akademie. Ze sociálních sítí nejvíce času tráví na Facebooku. Na sociálních sítích tráví několik hodin denně. Na otázku proč tímto způsobem tráví svůj volný čas, uvedla, že bydlí na vesnici a nemá možnost se stýkat v době školy se svými kamarády. Na sociálních sítích má možnost být ve styku se všemi svými přáteli. S kyberšikanou se setkala před půl rokem. Kyberšikana trvala 14 dní, již nepokračuje. Svého útočníka znala. Nikdy nebyla obětí šikany.

Útoky začaly výhrůzkami a nadávkami přes sociální síť Facebook a formou sms. Útočníkem byl její přítel, se kterým se rozešla. Útoky vyvrcholily zveřejněním intimních fotografií. Ty dívka dobrovolně poskytla ještě v době trvání vztahu svému příteli. Fotografie byly určeny pouze pro něj, neměla je v úmyslu někdy zveřejnit.

Od počátku o všech útocích i o zveřejnění intimních fotografií věděla. Důvodem byl rozchod, který iniciovala dívka. Přítel se s rozchodem nedokázal vyrovnat, proto se ji snažil vyhrožovat a ponižovat. Intimní fotografie ze sociální sítě odstranil administrátor. Oznamovatelem nebyla dívka, ale někdo z uživatelů sociální sítě.

Nejvíce jí vadilo, že fotografie sdílel neomezený počet uživatelů. Cítila se velmi trapně a ponižená. V této době omezila přístup na Facebook, nechodila mezi přátele a zůstávala více doma. Měla pocit, že se jí ostatní smějí. Stále když o tom vypráví, cítí svíravý pocit a je jí trapně.

Po odstranění fotografií útoky nepokračovaly. S bývalým přítelem se nestýká. Snaží se omezit situace a nevyhledávat místa, kde by se mohla ona osoba vyskytovat.

Tato zkušenost neovlivnila její další chování na sociální síti. Pouze by již nikdy neposkytla intimní fotografie.

Případová studie 4

Vendy 17 let je studentkou obchodní akademie. Ze sociálních sítí nejvíce času tráví na Facebooku a to v průměru 3 hodiny denně. Na otázku proč tímto způsobem tráví svůj volný čas, uvedla, že takto tráví čas většina jejích přátel. Současně s chatováním se připravuje na vyučování, případně pomáhá doma rodičům.

S kyberšikanou se setkala před třemi měsíci. Kyberšikana trvala dva měsíce, již nepokračuje. Svého útočníka znala. Nikdy nebyla obětí šikany.

Kyberšikana začala ukradením hesla k e-mailu a Facebooku. Ke změně hesel docházelo opakovaně. Následně někdo zveřejnil na sociální síti její intimní fotografie, které získal z e-mailu, když se je pokusila odstranit, objevily se znovu. Až zásahem administrátora se podařilo závadný obsah odstranit.

Z počátku nevěděla, kdo za útoky stojí, později sama zjistila, že by se mohlo jednat o skupinku bývalých kamarádek. Tyto dívky konfrontovala a ty jí podezření potvrdily. Přesný důvod dodnes nezná, pouze se domnívá, že se natolik odcizily, až se začaly nenávidět.

Jejich opakované kyberútoky jedné dívce z nepřátelské skupiny oplatila. Jednalo se o jednorázovou krádež hesla.

O kyberšikaně nikomu z dospělých neřekla, bála se nepochopení a zklamání rodičů. Také by jí bylo velmi nepříjemné, pokud by se spolužáci a učitelé o celé situaci dozvěděli. Cítila se velmi trapně a ponížena. Po dobu trvání kyberšikany omezila kontakt s okolím.

Po odstranění fotografií a odplatě ve formě jednorázové krádeže hesla útoky nepokračovaly. S dívkami se nestýká, odchází, pokud jsou v blízkosti.

Tato zkušenost ji ovlivnila. Na sociálních sítích tráví méně času a důležitější dokumenty a data uchovává na externím zařízení.

Případová studie 5

Dáda 16 let je studentkou střední zemědělské školy. Ze sociálních sítí nejvíce času tráví na Facebooku. Na otázku proč svůj volný čas tráví na sociálních sítích, uvedla, že ne všichni přátelé s ní chodí do školy nebo bydlí ve městě. Výhodu sociálních sítí spatřuje v tom, že se nemusí soustředit pouze na jeden úkol a může pracovat na několika věcech současně.

S kyberšikanou se setkala před rokem. Kyberšikana trvala týden, již nepokračují. Svého agresora znala. Nikdy nebyla obětí šikany.

Kyberšikana začala ukradením hesla k e-mailu a Facebooku. Ke změně hesel docházelo opakovaně. Následně si někdo schovaný za její identitou si dopisoval s jejími přáteli, zjišťoval různé podrobnosti, pokud se mu zjištěné informace nelíbily - urážel je. Snahou agresora byla také diskreditace oběti před přáteli.

Z počátku nevěděla, kdo za kyberšikanováním stojí, později sama zjistila, že by se mohlo jednat o jednu dívku ze školy. Tuto dívku se svým podezřením konfrontovala. Ta jí potvrdila, že útočником je ona. Osobní kontakt pro vyřešení situace považuje za velmi důležité. Domnívá se, právě osobní konfrontace přispěla k rychlému ukončení kyberšikanováním. Prvotním důvodem proč se agresorka dopustila kyberšikanováním bylo pod cizím profilem zjistit, co si o ní ostatní myslí. Později se jim za to, že o ní hovořili negativně, chtěla pomstít. Facebookový profil oběti zvolila proto, že oběť ráda neměla a bylo jí jedno, že jí způsobí újmu.

Dospělým řekla o kyberšikaně, až po jejím skončení. Nepovažovala za důležité rodiče informovat „vždyť se mi nic nestalo.“

Vzhledem k tomu, že se setkala s pochopením okolí, kyberšikana netrvala dlouho a ihned zjistila, kdo za nimi stojí, neutrpěla žádnou vážnější psychickou újmu. Tato zkušenost ji ovlivnila pouze v přístupu k sociálním sítím. Nevěří hned všemu, co se na nich píše.

Tabulka č. 3: Shrnutí dat z případových studií

Jméno/ věk	Sociální sít'	Trvání kyberšikanováním	Osoba agresora	Tradiční šikana	Druh kyberšikanováním	Pocity oběti
Simona/ 16 let	Facebook	2 týdny	dívka	Ne	pomlouvání, odhalení	trapně, naštvaná, vyloučení
Pavčina/ 17 let	Facebook	3 měsíce	dívka	Ne	pomlouvání, zneužití identity (krádež hesla), odhalení	ponížení, naštvaní, bolest břicha, vyloučení
Tereza/ 16 let	Facebook	2 týdny	chlapec	Ne	obtěžování odhalení	ponížení, naštvaní, vyloučení
Vendy/ 17 let	Facebook	2 měsíce	dívka	Ne	zneužití identity (krádež hesla), odhalení	ponížení, trapně, vyloučení
Dáda/ 16 let	Facebook	týden	dívka	Ne	zneužití identity, pomlouvání	hloupě

4.5 Analýza dat případových studií

U analýzy dat případové studie se nemusí vycházet z nějakého zvláštního přístupu. K takovéto analýze je možno použít postupy známé z etnografického přístupu, nebo metody zakotvené teorie. Případové studie byly v rámci výzkumu analyzovány při za pomoci jejich kódování. „Kódováním se rozumí rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci.“⁷⁸

V bakalářské práci byl aplikován způsob otevřeného kódování. „Výzkumník provádí otevřené kódování prvním průchodem daty. Přitom lokalizuje téma v textu a přiřazuje jim označení.“⁷⁹ Lokalizovaná témata byla rozdělena do následujících šesti kategorií. V těchto kategoriích jsou zpracovány všechny výše uvedené případové studie.

Kategorie 1: Kyberšikana versus tradiční šikana

Z výzkumu vyplynulo, že nejnavštěvovanější sociální sítí pro studenty středních škol je Facebook. Na této síti tráví většinu volného času (*Simona 16 let* „*To se nedá přesně určit. Pokud jsem doma, tak mám Facebook stále zapnutý a když chci, tak se s kamarády bavím.*“). Důvodem proč studenti tráví volný čas na sociálních sítích, jsou dle výzkumu nedostatek volného času, bydlení v jiném městě, možnost být v kontaktu s více lidmi a také možnost věnovat se několika činnostem najednou. Z uvedeného vyplývá potřeba udržovat vzájemné sociální kontakty. Sociální síť tedy u studentů středních škol nejenže zastupuje reálné sociální vztahy, ale je také volným pokračováním těchto reálných vztahů. Závěr Koláře, že „...mám zkušenosti, že šikanování ve škole probíhá i v kyberprostoru se zachováním rolí. Agresoři jsou agresoři a oběti jsou oběti. Samozřejmě existují výjimky, ale většinou to funguje ve stejném gardu a šikana ve škole je organicky propojena s kyberšikanou.“⁸⁰ se v reálném výzkumu neprokázal. Respondenti ani v jednom případě nebyli oběťmi tradiční šikany. Kauzální vztah ve směru šikana – kyberšikana nelze vyloučit, ale také potvrdit, že každý kdo se stal obětí kyberšikany byl automaticky i obětí tradiční šikany.

⁷⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 246.

⁷⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 247.

⁸⁰ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 86.

Kategorie 2: Osoba agresora

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že dívky agresora znaly a ve čtyřech z pěti případových studií byly agresorem dívky, což je v souladu se závěry ohledně tradiční šikany dle Willard⁸¹, kdy agresory psychické šikany jsou převážně dívky. Dále bylo zjištěno, že oběťmi kyberšikany jsou ve všech případech dívky. V souladu s předchozím závěrem je možno dovodit, že dívky řeší vzniklé konflikty jiným způsobem než chlapi a některé formy kyberšikany jsou pro ně charakteristické. Jednou z odlišností mezi tradiční šikanou a kyberšikanou, je anonymita agresora. Tento závěr se však nepotvrdil. Všichni respondenti svého agresora znali. V daném případě se nejedná o anonymitu agresora, kdy zůstává skryt, ale spíše o jakousi absenci zpětné vazby. Při útoku je agresorovi skryta reakce oběti, což mu ulehčuje jeho útok opakovat, nebo stupňovat. Efekt disinhibice se projevuje nikoliv prostřednictvím anonymity agresora, ale spíše prostřednictvím ztráty kontaktu tváří tvář, tedy možnosti sledovat přímé reakce a konfrontace s obětí.

Kategorie 3: Primární prevence kyberšikany

Respondenti shodně vypověděli, že se s pojmem kyberšikana setkali a znají jeho obsah. Byl jim vysvětlován ve škole, kde absolvovali přednášky s policisty nebo výchovnými poradci. Následně si další informace našli na internetu. Ani v jednom případě respondenti neuvěděli, že by je s tímto pojmem seznámili rodiče. Toto zjištění může vést k závěru, že primární prevence, kterou poskytují školská zařízení je adekvátní, co však selhává, je v tomto případě rodina. Možným důvodem je podcenění tohoto druhu šikany. (Simona: *„Mamka se nad tím jen pousmála, nepřipadlo jí to nijak závažné. Řekla, že řeší větší problémy.“*)

Kategorie 4: Pocity oběti

Již z podstaty definice kyberšikany a kyberprostoru je zřejmé, že přímé dopady na osobu oběti budou psychického rázu. Pro všechny respondenty je shodné, že se jednalo o pocit trapnosti, naštvanosti, zrady. (Simona 16 *„Připadala jsem si jak v blbém filmu. Byla jsem strašně naštvaná. Snažila jsem se všem vysvětlovat, jak to doopravdy je. Hrozně se mě dotklo, že někteří mí dobří kamarádi, takovým hloupostem rádi uvěřili. Cítila jsem se strašně trapně, když jsem šla do školy. Bylo to tak ponižující. Jdete a cítíte ty pohledy ostatních někdy posměšky. Já, kterou měli všichni rádi. Nikdy jsem s nikým neměla žádný*

---

⁸¹ WILLARD, Nancy, E. *Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Illinois: Research Press, 2007. p. 39.

konflikt a najednou jsem zůstala skoro sama.“) Kromě jiného se u obětí objevovaly bolesti žaludku, nervozita a pocity úzkosti.

Kategorie 5: Sociální následky kyberšikany

Kromě psychické újmy utrpěly také reálné sociální vztahy respondentů. I zde shodně vypověděli, že omezili reálné i virtuální vztahy s přáteli. Byli méně často na sociálních sítích. V jednom případě respondent nechtěl chodit do školy (Pavčina 17: *„Chtěla jsem být doma, tam byl klid a bezpečí.“*). V průběhu kyberšikany se oběti cítily velmi osaměle. Čím déle kyberšikana trvala, tím byla větší psychická újma oběti a dopady nejen v průběhu, ale také po skončení kyberšikany. Intenzita kyberšikany a způsob reakce okolí mělo vliv na další chování oběti. (Dáda 16 let: *„Jenže tohle se děje docela často, takže jsem neměla problém vysvětlit, že je to fejk. Necítím nic, je to za mnou, bylo to nepříjemný, ale je to pryč.“*)

Kategorie 6: Dopady kyberšikany na aktuální chování na sociálních sítích

Lze konstatovat, že setkání s kyberšikanou mělo vliv na další chování respondentů na sociálních sítích. Mezi nejčastěji zmiňované dopady patří větší obezřetnost v přístupu k sociálním sítím. Celkový vliv na další chování závisí také od formy kyberšikany, se kterou se oběť setkala. Pokud jde o formu kyberšikany odhalení, respondenti vypověděli, že by již nikdy neposkytli druhé osobě soukromé fotografie, nebo že důležité dokumenty uchovávají na externích harddiscích. Jestliže se hovoří o pomlouvání jako o druhu kyberšikany, je dle respondentů obrana velmi těžká stejně jako v reálném světě. (Simona 16 let: *„Jinak k sociálním sítím jsem postoj nezměnila. Pomlouvat mě někdo může i normálně v reálu nic s tím nenadělám.“*)

ZÁVĚR

Cílem této práce byl popis a analýza sociálně patologického jevu kyberšikany se zaměřením na její výskyt na sociálních sítích u žáků středních škol.

Nejdříve bylo nutné popsat a definovat tradiční šikanu, aby mohla být následně vymezena kyberšikana se svými specifiky. Tradiční šikanu lze definovat jako neoprávněné, úmyslné a opakované jednání jedné či více osob, které mají fyzickou či psychickou převahu, vůči jiné osobě nebo osobám, které se proti němu nedokážou vlastními silami bránit a kterým způsobuje újmu. Šikana je zpravidla motivována touhou ublížit a přináší jejímu iniciátorovi viditelné potěšení. Šikanu je možno rozdělit na fyzickou, psychickou a smíšenou šikanu.

Kyberšikana je většinou považována za zvláštní formu psychické šikany. Obecně lze kyberšikanu definovat jako záměrnou, opakovanou a zraňující činnost, k níž jsou používány prostředky informačních a komunikačních technologií, zpravidla počítače a mobilní telefony. Kyberšikana může nabývat různých forem, jejichž výčet se liší podle jednotlivých autorů. Zpravidla se do forem kyberšikany řadí *“flaming”*, obtěžování, pomlouvání, zneužití identity, odhalení a podvod, vyloučení, kyber-pronásledování a veselé fackování, tzv. *„happy slapping“*.

Společným znakem šikany a kyberšikany je opakované úmyslné jednání s touhou někomu ublížit. Oproti tradiční šikaně má kyberšikana řadu specifik. V případě kyberšikany nemusí mít agresor fyzickou ani psychickou převahu jako tomu je u tradiční šikany. Dokonce oběť tradiční šikany se může v kyberprostoru stát agresorem. Kyberšikana není vázána na určité místo nebo čas. Rovněž publikum kyberšikany je odlišné od publika tradiční šikany, které se váže převážně k danému sociálnímu prostředí. Možnosti kontroly kyberšikany jsou ve srovnání s tradiční šikanou více omezené. Kontrola má svá omezení v úrovni počítačové a technologické gramotnosti kontrolujících zejména rodičů žáků. Oproti tradiční šikaně dává kyberprostor anonymitu či iluzi anonymity. Díky tomu, že agresor nevidí svou oběť, nevidí její reakce tváří tvář, ztrácí zábrany, dochází k tzv. disinhibičnímu efektu. Anonymita, případně iluze anonymity vede ke zvýšené agresivitě v kyberprostoru. Agresor si díky anonymitě nebo iluzi anonymity a prostorové a časové vzdálenosti dovolí mnohem více.

Následky kyberšikany na rozdíl od tradiční šikany nejsou zpravidla fyzického rázu, ale projevují se převážně v podobě psychických následků. Psychické následky se mohou

projevovat v podobě negativních emocí, které mohou při déle trvajícím působení vést i k sebevražedným myšlenkám, dlouhodobým depresivním stavům a duševní nestabilitě oběti. Děti a mládež jsou v důsledku psychické nevyzrálosti ke všem projevům kyberšikany citlivější. Sociální následky se mohou projevit ve formě sociální izolace oběti, změně chování a účasti ve škole, pocitu ohrožení vlastního bezpečí, zdravotních projevů a zástupných aktivitách jako například přejídání a opilství.

Vzhledem k nedostatku volného času a také výhodám, které kyberprostor přináší, jako je například možnost setkat se zde s neomezeným počtem přátel, sociální sítě suplují reálné sociální vztahy. Sociální sítě jsou živnou půdou k šíření kyberšikany. Agresorovi poskytují neomezené publikum a možnosti šíření kyberšikany. Na sociálních sítích se lze nejčastěji setkat s kyberšikanou ve formě rozhňování, pomlouvání, zneužitím identit zejména v souvislosti s krádeží nebo zneužitím hesla, odhalení soukromých informací a fotografií a dále ve formě vyloučení z komunity. Aktivní účast na sociálních je součástí trávení volného času studentů středních škol.

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že u všech respondentů je nejvíce využívána sociální síť Facebook. Ostatní sociální sítě jsou studenty využívány pouze okrajově. Kauzální vztah ve směru šikana – kyberšikana nebyl výzkumem potvrzen, ale ani vyvrácen vzhledem k omezenému počtu respondentů.

Dále z výzkumu vyplynulo, že častějšími oběťmi, ale také agresory kyberšikany jsou dívky, což se shoduje se závěry tradiční psychické šikany, kdy je pro dívky typická psychická podoba šikany, zatímco u chlapců převažuje přímá, fyzická šikana. Z výzkumu dále vyplynulo, že všichni respondenti svého agresora znali, z čehož plyne, že disinhibiční efekt je v případě zkoumaného vzorku oslaben. Disinhibiční efekt se zde projevil nikoliv prostřednictvím anonymity agresora, ale spíše prostřednictvím ztráty kontaktu tváří v tvář, tedy možnosti sledovat přímé reakce a konfrontace s obětí. Potvrdil se závěr, že sociální sítě nejenže suplují reálné sociální vztahy, ale navíc se s nimi prolínají. Dichotomie kyberprostoru a reálného sociálního prostředí se ve zkoumaném vzorku nepotvrzuje, spíše naopak.

Psychické následky obětí byly dle výzkumu do značné míry ovlivněny formou kyberšikany a délkou jejího trvání. Respondenti vzhledem k délce časového intervalu, ve kterém ke kyberšikaně docházelo, nemuseli řešit následky kyberšikany návštěvou psychologa, avšak negativní pocity a stavy úzkosti u nich přetrvávají i po ukončení kyberšikany. Jedním

z nejčastějších negativních jevů je sociální izolace oběti. Následkem psychické újmy se oběť často uzavírá do sebe, omezuje kontakty s okolím.

Z výzkumu dále vyplynulo, že primární prevence poskytovaná školou je dostačující, respondenti disponují základními znalostmi o kyberšikaně. Role rodiny v prevenci kyberšikany je však neutrální. Rodiče žáků nemají dostatečné povědomí o kyberšikaně, tudíž kyberšikanu neřeší.

Na základě výsledků provedeného výzkumu lze zformulovat dvě doporučení směřující ke zlepšení primární prevence kyberšikany.

První doporučení je zacíleno na zkvalitnění primární prevence ve školách jak ve vztahu k tradiční šikaně, tak i ke kyberšikaně. Jak bylo v teoretické části této práce zmíněno, šikaně se nedaří v malých skupinách, nekonvenčně pojatých s důrazem na lidská práva jednotlivce, kde se respektuje osobnost každého jedince. Úlohou pedagogických pracovníků je vést žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka a pomáhat rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy, vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru ve školních kolektivech, kde působí. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy by tedy nemělo rušit školy a školská zařízení, mělo by podporovat menší kolektivy ve školách a zapojit více pedagogů do školních i mimoškolních aktivit tak, aby bylo možné pozitivně působit na rozvoj žáků a studentů nejen po stránce znalostní, ale i stránce osobnostní. V menším školním kolektivu je pro pedagoga snazší odhalit náznaky začínající nebo probíhající šikany, případně kyberšikany.

Druhé doporučení směřuje do posílení role rodiny v primární prevenci. Rodina a její úloha v supervizi žáků hraje nezastupitelnou roli, kterou škola nahradit nemůže. Rodiče by měli rovněž dbát na to, aby jejich děti pěstovaly reálné sociální vazby, aby méně času trávily u počítače a učily se lepšímu soužití s ostatními lidmi. Rodiče by měli učit děti aktivně se na společnosti podílet. Možná by se to měli naučit rodiče, aby děti nebyly nuceny kopírovat špatné vzorce chování.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Člověk v tísní o.p.s. *Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele*. Plzeň: Dragon press, s.r.o., 2009. 1. Vydání. ISBN 978-80-86961-78-1.
2. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2002, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
3. FROMM, Erich. *Anatomie lidské destruktivity*. 1. vyd. Praha: NLN, s.r.o., 1997. ISBN 80-7106-232-4.
4. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
5. JANOUCHEK, Viktor. *Internetový marketing*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2795-7.
6. JŮZL, Miroslav a kol. *Metody sociálně výchovné práce*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012. ISBN 978-80-87182-31-4.
7. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-014-3.
8. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-7178-123-1.
9. KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.
10. KOWALSKI, Robin M.; LIMBER, Susan P.; AGATSON, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. USA: Blackwell, 2008, 218 p. ISBN 978-1-4051-5992-0.
11. LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2006. ISBN 80-86991-65-2.
12. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.
13. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení číslo 24 246/2008-6*. Praha: MŠMT. 2008. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezí-zaky>.
14. OLWEUS, Dan. *Aggression in the schools: bullies and whipping boys*. Washington (USA): Hemisphere Publishing, 1978. ISBN 0-470-99361-8.
15. OLWEUS, Dan. *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*. Cambridge (USA): Blackwell, 1993. ISBN 978-0-6311-9241-1.

16. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.
17. RIGBY, Ken. *Bullying in schools and what to do about it*. Camberwell: ACER Press, 2007, 299 p. ISBN 978-0-86431-447-5.
18. ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele žáky i studenty*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.
19. ŘÍČAN, Pavel; JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 160 s. ISBN 978-80-247-2991-6.
20. ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-360-1.
21. ŠTURMA, Jaroslav. *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. Hradec Králové: LÍP, 2001. 1. Vydání. ISBN 80-902289-5-X.
22. VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, ISBN 978-80-7368-858.
23. WILLARD, Nancy, E. *Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Illinois: Research Press, 2007. ISBN 978-0-87822-537-8.

Elektronické zdroje a příspěvky:

1. *Jaký je skutečný počet českých uživatelů Facebooku*. [on line]. Marketing Journal, © 2014, 2011 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z www.marketingjournal.cz/print.php?sid=288&aid=9161.
2. BOYD, M., D., ELLISON, B., N. *Social Network Sites: Definition, History, Scholarship* [on line]. Journal of Computer-Mediated Communication, © 2007 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z <http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boyd.ellison.html>.
3. GAJDOŠOVÁ, J. *Zdravotní a psychické následky kyberšikany mezi dětmi a dospívající mládeží*. [on line]. Internetový portál E-Bezpečí. Centrum PRVoK PdF UP: Olomouc, © 2011 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z <http://www.e-bezpecni.cz/index.php/temata/dali-rizika/355-zdravotni-a-psychicke-nasledky-kyberikany-mez-dtmi-a-dospivajici-mladei>.
4. JIREŠ, O. *Fikční realita: Rozdělení sociálních médií* [on line]. © 2012 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z <http://ondrejjiresh.blogspot.cz/2012/02/rozdeleni-socialnich-medii.html>.
5. National Crime Prevention Council. *Cyberbullying - National Crime Prevention Council* [on line]. NCPC, © 2012 [cit. 2012-10-28]. Dostupné z <http://www.ncpc.org/cyberbullying>.

6. OLECKÁ, I.; IVANOVÁ, K. Případová studie jako výzkumná metoda ve vědách o člověku. *Ekonomika – management – Informace*. 2010, roč. 2, č.3, s.63. ISSN 1804-1299. Dostupné z <http://emi.mvso.cz/EMI/2010-02/10%20Olecka/Olecka.pdf>
7. Stopcyberbullying.org. [on line]. WiredSafety.org, © [cit. 2013-02-14]. Dostupné z <http://www.stopcyberbullying.org/parents/howdoyouhandleacyberbully.html>
8. www.minimalizacesikany.cz
9. www.e-bezpeci.cz
10. www.facebook.com

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: Základní formy šikany	16
Tab. č. 2: Komparace tradiční šikany a kyberšikany	26
Tab. č. 3: Shrnutí dat z případových studií	57

PŘÍLOHA P I: POLOSTRUKTUROVÉ ROZHOVORY

Rozhovor č. 1 - Simona

ÚVODNÍ OTÁZKY

Jak ti mám říkat?

Říkej mi Simčo.

Kolik je Ti let?

Bylo mi 16 let.

Jakou střední školu studuješ?

Jsem na střední zdravotnické škole

Kolik času průměrně trávíš na sociálních sítích a na kterých?

To se nedá přesně určit. Pokud jsem doma, tak mám Facebook stále zapnutý a když chci, tak se s kamarády bavím.

Proč trávíš volný čas na sociálních sítích?

Já do školy dojíždím, pak se musím učit. V týdnu skoro nemám čas se s někým vidět. Na Fb můžu být se všema a povídat si, když mám chci.

Víš, co si máš představit pod pojmem kyberšikana?

Ano. Na základce nám o tom říkala výchovná poradkyně a myslím, že u nás byla i policistka.

Byla jsi někdy obětí šikany?

Ne.

ZKUŠENOST S KYBERÚTOKEM

Mohla bys mi, prosím, popsat tvou zkušenost?

Škola mě docela baví a musím říct, že i učení mi jde, nemám problém ani s odbornými předměty. Do školy chodím ráda a mám tu spoustu přátel. Celá věc se stala na Facebooku. Jedna moje spolužačka o mě začala šířit drby. Vymyslela si, že jsem na holky. Na chatu mezi kamarády o mě šířila, že jsem lesba. No, a aby tomu dodala na důvěryhodnosti, tak jako důkaz zveřejnila fotku z mobilu z diskotéky, na které objímám a dávám pusku na tvář další holce. Já jsem o tom pomlouvání nevěděla, mě na to upozornila další spolužačka. Snažila jsem se lidem vysvětlit, že si vymýšlí. Potom, jak ale uveřejnila fotku, tak jí uvěřili úplně. Vysvětlovala jsem, že na fotce je moje kamarádka, se kterou jsem chodila na základku, byla hrozně fajn a já jsem měla radost, že ji vidím, tak jsem jí vlepila pusku na

tvář. Nikdy by mě nenapadlo, co z toho bude. Bylo to strašně trapné. Lidi rádi věří takovým pitomostem a bránit se lži je těžké.

VNÍMÁNÍ AGRESORA

Znala jsi toho, kdo tě obtěžoval?

No jasně ona neskrývala identitu.

O koho šlo, můžeš mi to říct?

Spolužačka z druhé třídy, nebyly jsme nějak velké kamarádky, ale znaly jsme se. Potkávaly se na různých akcích.

Stýkáš se s ní?

Chodíme do stejné školy tak se s ní stýkám. Vídáme se třeba na obědě, na diskotékách, že bych se s ní bavila, tak to tedy opravdu ne.

Víš, proč se ti tímto způsobem snažila ublížit?

Nevím, možná se nudila, nebo chtěla, aby se některé holky bavily raději s ní.

Kdy kyberšikana začala?

Před dvěma měsíci.

Skončila, nebo stále trvá?

Skončilo to.

Řekla jsi jí, aby toho nechala?

Nebavila jsem se s ní.

Oplatila jsi jí to?

Ne.

REAKCE

Co jsi udělala, když tě obtěžovala? Nahlásila jsi to administrátorovi, zrušila sis profil, zablokovala jsi ji?

Ne jen jsem ji vyřadila z přátel a zablokovala jsem její profil. To znamená, že nevím, jestli je on-line, nesdílím s ní žádné fotky, neúčastním se žádných diskuzí, ve kterých figuruje. Nevím, myslím, že proti pomluvám je těžké se bránit.

Jak ses cítila?

Připadala jsem si jak v blbém filmu. Byla jsem strašně naštvaná. Snažila jsem se všem vysvětlovat, jak to doopravdy je. Hrozně se mě dotklo, že někteří mí dobří kamarádi, takovým hloupostem rádi uvěřili. Cítila jsem se strašně trapně, když jsem šla do školy. Bylo

to tak ponižující. Jdete a cítíte ty pohledy ostatních někdy posměšky. Já, kterou měli všichni rádi. Nikdy jsem s nikým neměla žádný konflikt a najednou jsem zůstala skoro sama.

Jak dlouho obtěžování trvalo?

Asi 14 dní ji bavilo tu věc rozpitvávat, pak to ostatní nejspíš přestalo bavit, možná si našli něco nového.

Řekla jsi o obtěžování někomu?

Svěřila jsem se sestře a ta to řekla mamce.

Jak se dotyčný, kterému jsi to řekl, zachoval, co udělal?

Sestra dobře - objala mě a povídali jsme si, je starší o dva roky, letos maturuje. Mamka se nad tím jen pousmála, nepřipadlo jí to nijak závažné. Řekla, že řeší větší problémy. To mě trochu mrzelo. Já vím, že je to hloupost, ale jak se bránit pomlouvání, jak dokázat, že to není pravda. Jaký důkaz jsem měla přinést. Pár dní mi bylo opravdu mizerně a ona bude řešit problémy nějaké svojí kamarádky a ten můj problém ji nijak nezajímá.

Pomohlo Ti, že ses svěřila?

Ano. Sestra mi hodně pomohla, hlavně ta její taktika zabrala.

Jaká taktika?

Ségra řekla, že vymlouvat to je zbytečné, nejlepší je jít cestou příkladu. Řekla svým kamarádům, aby se na venku se mnou víc bavili. Jeden z nich teď na mě čekává po vyučování a jde se mnou k nám domů. Holky si myslí, že se mnou něco má a já jim to nevymlouvám.

Jak se cítíš, když o tom vyprávíš?

Je mi trochu divně od žaludku.

DOPADY A AKTUÁLNÍ CHOVÁNÍ

Myslíš, že Tě to nějak ovlivnilo? Chováš se na sociálních sítích jinak?

Tak hlavně jsem zjistila, jestli mám opravdové kamarády. Začala jsem mít víc radši svou sestru, za tu její pomoc jsem jí opravdu vděčná. Víc teď spolu mluvíme, chodíme ven. Doufám, že to tak zůstane. Jinak k sociálním sítím jsem postoj nezměnila. Pomlouvat mě někdo může i normálně v reálu nic s tím nenadělám.

UKONČENÍ

Je ještě něco, co bys chtěla doplnit?

Uvědomila jsem si, jak je jednoduché podlehnout lži. Věřit tomu co píšou v Blesku raději, než zjistit jak se věci doopravdy mají. Přátele jsem taky musela přehodnotit na kamarády a známé. Možná trochu víc mě mrzí, že mamka tomu nevěnovala pozornost, když jsem se jí svěřila.

Rozhovor č. 2 - Pavlína

ÚVODNÍ OTÁZKY

Jak ti mám říkat?

Jmenuji se Pavlína.

Kolik je Ti let?

Je mi 17 let.

Jakou střední školu studuješ?

Chodím na gympl.

Kolik času průměrně trávíš na sociálních sítích a na kterých?

Tak 3 hodiny denně. Přijdu domů a zapnu notebook a přihlásím se na Fb, pak se učím, dívám se na seriály v angličtině a mezi tím chatuju.

Proč trávíš volný čas na sociálních sítích?

Mám spoustu přátel. Takhle můžu být s více lidmi najednou a také mohu dělat víc věcí, učit se, sledovat seriály.

Víš co si máš představit pod pojmem kyberšikana?

Tak zhruba ano. Ve škole jsme měli přednášku a nějaké informace jsem měla i z televize.

Byla jsi někdy obětí šikany?

Ne

ZKUŠENOST S KYBERÚTOKEM

Mohla bys mi, prosím, popsat tvou zkušenost?

Zpočátku jsem si vůbec nemyslela, že jsem obětí kyberšikany. Nejdřív šlo o obyčejné pomlouvání přes sociální síť facebook, o kterém jsem se dozvěděla od jiných přátel. K obrázkům a fotkám připisovala pro ni legrační popisky, jako třeba hádejte, komu se to podobá. Pak začaly být zásahy do soukromí citelnější. Několikrát mi někdo změnil heslo k facebooku i k e-mailu, takže jsem byla odkázána na správce sítě, který měl profil zablokovat. Musím říct, že ani jednou mi provozovatelé facebooku nepomohli získat heslo zpět a jen díky počítačově zdatným známým se mi podařilo heslo opět získat. Tím ale celá věc neskončila. Dotyčná se rozhodla, že pokud ukradení hesla nestačí, tak alespoň zkopíruje naši společnou konverzaci a pošle komukoliv, komu se jí zlíbí. Jelikož se jednalo o moji bývalou kamarádku, umíte si představit, že naše konverzace byla plná vtipů,

narážek ale také tajemství. Do zkopírované korespondence osoba některé věci připsala, jiné upravila.

VNÍMÁNÍ AGRESORA

Znala jsi toho, kdo tě obtěžoval?

Zpočátku jsem nevěděla, kdo se mi snaží ublížit. Pak mi řekli přátelé, kdo mě na chatu nebo na zdi pomlouvá a po posledním útoku už nebylo pochyb. Taky mi poslala sms a chtěla se mnou mluvit.

O koho šlo, můžeš mi to říct?

Byla to jednu dobu moje nejlepší kamarádka, nebo jedna z těch nejlepších.

Stýkáš se s ní?

Ne, ne, ne. Ona chodí na jinou střední školu než já. Potkáváme se občas u vlaku, ale nedívám se na ni, nezdravím ji. Pro mě už neexistuje. Pořád je ve mně zloba a zklamání, hlavně to zklamání. Jak mi mohla tak ublížit a hlavně proč, měla jsem ji ráda.

Víš, proč se ti tímto způsobem snažila ublížit?

To mi došlo později. Žárlila na mě, že mám přítele a spoustu kamarádů. Můj přítel byl její kamarád, měla ho ráda a tak se nás snažila rozeštvat, aby zůstal s ní.

Kdy kyberšikana začala?

Před necelým rokem.

Skončila nebo stále trvá?

Skončilo to.

Řekla jsi jí, aby toho nechala?

Ano.

Oplatila jsi jí to?

Ne.

REAKCE

Co jsi udělala, když tě obtěžovala? Nahlásila jsi to administrátorovi, zrušila sis profil, zablokovala jsi ji?

Byla jsem odkázána na správce sítě, který měl profil zablokovat. Musím říct, že ani jednou mi provozovatelé facebooku nepomohli získat heslo zpět a jen díky počítačově zdatným známým se mi podařilo heslo opět získat.

Jak ses cítila?

Především jsem si přišla zrazená a i naštvaná a to i na sociální síť, protože by nemělo být tak jednoduché se dostat přes heslo. Ve škole jsem se všem snažila vyhýbat, ale věděla jsem, že si o mě něco šuškejí a bylo mi nepříjemné jet někam na výlet nebo podobně. Chtěla jsem být doma, tam byl klid a bezpečí. Měla jsem i pocit, jako by si myslela, že tímto nějak vyhrála a konečně mě zničila, proto jsem měla za to, že mě už nechá nepokoji. Přesto mi i rok po tom všem známí stále říkají, jak mě pořád řeší a upřímně mi to nahání trochu strach, protože si nechci znovu projít tím, co dřív. Od ní osobně mi přišla asi jedna sms na kterou jsem absolutně nereagovala a přijít za mnou osobně, na to neměla nikdy kuráž, takže si myslím, že schovat se za síť internetu se skryla právě proto, že neměla a nikdy mít nebude dost odvahy.

Jak dlouho to obtěžování trvalo?

Asi 3 měsíce.

Řekla jsi o obtěžování někomu?

Svěřila jsem se kamarádům a mamce.

Jak se dotyčný, kterému jsi to řekla, zachoval, co udělal?

Kamarádi dali vědět, že za mnou stojí, že mě mají rádi. Máma řekla všem, že o tom ví, a že za mnou stojí a dotyčné řekla, že s tím má skončit, ať si léčí komplexy někde jinde. Zašla za mojí třídní. Řekla jí, že mám nějaké problémy. Proto nechci jet na výlet a bavit se se spolužáky, ale že už to bude dobré.

Pomohlo Ti, že ses svěřila?

Ano, pokud člověk zjistí, že na to není sám a má někoho komu věří a kdo věří jemu je to lepší.

Když tě obtěžovala, trávila jsi na sociálních sítích méně času?

Ano to je pravda.

Jak se cítíš teď, když o tom vyprávíš?

Cítím bolení břicha a úzkost.

DOPADY A AKTUÁLNÍ CHOVÁNÍ

Myslíš, že tě to nějak ovlivnilo. Chováš se na sociálních sítích jinak?

Vzalo mi to iluze, ale zároveň musím říct, že šlo i o ponaučení. Na sociálních sítích by lidé nikdy neměli řešit citlivá témata, ani sdělovat informace, které by ho v nesprávných rukou mohly poškodit. Snažím se ostatní varovat, nebo jim nějak pomoci pokud se stanou obětí jakékoliv šikany.

UKONČENÍ

Je ještě něco, co bys chtěla dodat?

Agresori se podle mě totiž bojí jediného, že se budete bránit, protože ví, že by prohráli. Takhle se schovají za pomluvy, sociální síť a vy se v podstatě nemáte jak bránit. I přes různá zabezpečení a inovace je facebook stále nízce zabezpečený a trend odcizování účtů je stále častější.

Rozhovor č. 3 - Tereza

ÚVODNÍ OTÁZKY

Jak ti mám říkat?

Tereza.

Kolik je Ti let?

Je mi 16 let.

Jakou střední školu studuješ?

Chodím na obchodku.

Kolik času průměrně trávíš na sociálních sítích a na kterých?

Několik hodin. FB a blogy.

Proč trávíš volný čas na sociálních sítích?

Já bydlím na vesnici, mí kamarádi žijí jinde, tak můžu být s nimi se všemi v kontaktu a ne třeba jen jednou za měsíc. Prostě vím co se děje.

Víš, co si máš představit pod pojmem kyberšikana?

Ano dozvěděla jsem se o tom ve škole a pak taky na netu.

Byla jsi někdy obětí šikany?

Ne.

ZKUŠENOST S KYBERÚTOKEM

Mohla bys mi, prosím, popsat tvou zkušenost?

Poslala jsem jednomu klukovi nahé fotky a ten je zveřejnil. Byl to můj přítel, se kterým jsem před tím chodila. Ty fotky jsem mu poslala už dřív. Zveřejnil je až potom, co jsem se s ním rozešla. Ještě před tím mě několikrát kontaktoval přes mobil a FB. Vyhrožoval mi, že je zveřejní a taky mi nadával, že jsem děvka.

Vyhrožoval ti jen jednou?

Bylo to víckrát, asi tak 14 dní každý den mi psal přes „Fb a smsky“. Nadával mi, vyhrožoval, bylo to docela drsný.

VNÍMÁNÍ AGRESORA

Znala jsi tedy svého útočníka?

Ano, byl to můj bývalý přítel.

Stýkáš se s ním?

Ne, teď už ne. Na malém městě nejde lidi úplně nepotkat. Snažím se nebýt tam, kde je on, ale je fakt, že někdy se na diskotéce potkáme.

Víš, proč se ti tímto způsobem snažil ublížit?

To bylo jasné, protože jsem se s ním rozešla.

Kdy kyberšikana začala?

Před půl rokem

Skončila, nebo stále trvá?

Skončilo to.

Řekla jsi mu, aby toho nechal?

Ano, ale bylo mu to jedno.

Oplatila jsi mu to?

Ne.

REAKCE

Co jsi udělala, když tě obtěžoval? Nahlásila jsi to administrátorovi, zrušila sis profil, zablokovala jsi ho?

Neudělala jsem nic. Jen jsem si zablokovala jeho profil.

Co ty fotky, kdo je odstranil?

Někdo jiný nahlásil správci FB, že jsou tam mé fotky a ten to pak odstranil.

Jak ses cítila?

To, že mi nadával, nevadilo, ale když zveřejnit fotky, tak pro něj to skončilo a pro mě to teprve začalo. Lidé ty fotky sdíleli, takže to vidělo čím dál víc lidí. Z toho mi bylo hodně zle, nikdo se se mnou nebavil. Někteří se mi smáli. Celé to trvalo dalších 14 dní.

Jak dlouho obtěžování trvalo?

Asi tak 14 dní. První mi nadával a pak zveřejnil ty fotky. Tím to pro něj skončilo.

Řekla jsi o obtěžování někomu?

Ano. Nikomu jsem to vlastně ani říkat nemusela, protože všichni kamarádi to věděli z FB.

Pomohlo Ti, že ses svěřila?

Ne.

Jak se cítíš, když o tom vyprávíš?

Špatně takový svíravý pocit. Je mi zase trapně.

Když tě tvůj přítel obtěžoval, trávila jsi na sociálních sítích méně času?

Nechodila jsem na Fb a ani nikam jinam, třeba ven. Stačilo, že se někdo začal smát a já si myslela, že je to mě, za ty fotky.

DOPADY A AKTUÁLNÍ CHOVÁNÍ

Myslíš, že tě to nějak ovlivnilo? Chováš se na sociálních sítích jinak?

Ovlivnila, už bych nikomu nic nikdy neposlala. Ne to si nemyslím, že by mě to změnilo, jen doufám, že se na to zapomene a nikdo nikdy ty fotky znovu nevytáhne. Na Fb se snažím být míň.

UKONČENÍ

Je ještě něco, co bys chtěla dodat?

Ne.

Rozhovor č. 4 – Vendy

ÚVODNÍ OTÁZKY

Jak ti mám říkat?

Vendy.

Kolik ti je let?

17.

Jakou střední školu studuješ?

Obchodní akademii.

Kolik času průměrně trávíš na sociálních sítích a na kterých?

Ted' už míň, asi něco kolem 3 hodin denně na Facebooku.

Proč trávíš volný čas na sociálních sítích?

Takhle přece tráví čas většina mých přátel, tak jsem s nimi. Navíc můžu chatovat a když rodiče něco potřebují, tak jim můžu pomoci, nebo se můžu učit a psát si s ostatními

Víš, co si máš představit pod pojmem kyberšikana?

Měli jsme přednášku už na základní škole, ale do teď přesně nevím, co všechno kyberšikana zahrnuje.

Byla jsi někdy obětí šikany?

Ne.

ZKUŠENOST S KYBERÚTOKEM

Mohla bys mi, prosím, popsat tvou zkušenost?

„Kdysi jsme byly šestičlenná parta kamarádek, ale časem začaly neshody a my se rozdělili na dvě skupinky. Začaly jsme se nesházet a nemluvily spolu. Potom mi někdo ukradl a změnil heslo k e-mailu a následně na to k Facebooku. Heslo mi bylo změněno několikrát. Kromě korespondence se v e-mailu nacházely také fotografie z dovolené, kde jsem poznala jednoho kluka a právě s ním byly některé fotky pořízeny a bohužel to byly docela intimní fotografie. Potom je někdo umístil k mému profilu na Facebooku. Když jsem je smazala, objevily se znovu. S mojí fotkou tam byla třeba ještě jedna fotka mé spolužačky, také v choulostivé situaci a s popiskem:.... kámošky, krávy, ty se hledaly, až se našly. Zmizely až po zásahu administrátora. Nevím, ale nějak jsem věděla, že za tím jsou holky z druhé party, když jsem se jich na to zeptala, nezapíraly. Ještě se mi smály.

VNÍMÁNÍ AGRESORA

Znala jsi toho, kdo tě obtěžoval?

Ano, v první chvíli mi to nedošlo. Pak jsem přemýšlela a došla na ty z té druhé party. Respektive hlavní organizátorkou byla jedna, co jsem se s ní dřív dost bavila, když jsem se jí na to zeptala, nezapřela to.

Stýkáš se s nimi?

Ne, a kdykoliv některou z nich vidím, protože chodíme do stejné školy, snažím se hned opustit prostor.

Víš, proč se ti tímto způsobem snažily ublížit?

Na to do dnes neznám přesnou odpověď. Asi jsme se natolik odcizily a znechutily se navzájem, že jsme se nakonec začaly nenávidět.

Kdy kyberšikana začala?

Bylo to zhruba před třemi měsíci.

Skončila, nebo stále trvá?

Skončilo to.

Řekla jsi jim, aby toho nechaly?

Ano, měly jsme hned několik slovních střetů, ale nepřišlo mi, že by s tím chtěly přestat. Navíc fotky byly už uveřejněny, s tím se už nic dělat nedalo.

Oplatila jsi jim to?

Se zbytkem staré party, která držela při mně, jsme se o to pokoušely a změnily jim taky hesla. Měly jsme ještě pár plánů podobným těm jejich, ale nakonec jsme to nechaly být, protože jsme byly ze všech těch válek už unavené.

REAKCE

Co jsi udělala, když tě obtěžovaly? Nahlásila jsi to administrátorovi, zrušila sis profil, zablokovala jsi je?

Už před tím jsem si je všechny z přátel odstranila a po tomto i zablokovala. Fotky uveřejnily na Facebooku a tam byl veškerý materiál smazán.

Jak ses cítila?

Čekala jsem něco zlého, ale tohle byla vážně rána pod pás, navíc jsem se sama cítila hloupě za to, že jsem si ty fotky vůbec nechávala a hlavně pořizovala.

Jak ses cítila, když jste jí to oplatily?

Chvíli mi to dodalo lepší náladu, ale pak jsem spíš měla další strach z jejich příští reakce.“

Z tvé strany šlo pouze o jednorázovou odplatu?

Ano, mám takový pocit, že my jsme byly spíš pasivnější a ony nám šly přímo po krku.

Jak dlouho to obtěžování trvalo?

Celé to trvalo dva měsíce. Začalo to hádkami a pomlouváním, pak mi asi tři týdny někdo měnil hesla a pak zveřejnil ty fotky. Když jsem jim s pomocí kamarádek pozměňovala hesla a ony se dozvěděly, že vím, kdo mi škodí, tak to přestalo.

Řekla jsi o tom někomu, kromě tvých kamarádek?

Jako rodičům?

Třeba rodičům, třídní učitelce, výchovné poradkyni?

No to ne. Naším bych to neřekla, abych je nějak nezranila, aby si nemyslely, že jsem totální magor. Kdyby se to dozvěděli ve škole, tak je kolem toho humbuk, nic se nevyřeší a kromě učitelů, by se to dozvěděl zbytek školy.

Když tě obtěžovaly, trávila jsi na sociálních sítích méně času?

Asi ano. I když tam máte přátele, není to příjemné, pokud vidíte, že to ostatní řeší.

Jak se cítíš, když o tom vyprávíš?

Znovu se bojím. Je mi zase trapně.

Pomohlo ti, že jsi jí to oplatila?

Nevím, měla bych říct ne, ale pak to přestalo. Takže mi to pomohlo.

DOPADY A AKTUÁLNÍ CHOVÁNÍ

Myslíš, že tě to nějak ovlivnilo. Chováš se na sociálních sítích jinak?

Určitě, ale spíš negativně, dlouhou dobu jsem třeba nikam nechodila, protože jsem se bála, že je někde potkám.

Chováš se na sociálních sítích jinak? Dáváš si třeba větší pozor?

Všechny fotky a důležité soubory mám na flashce a z počítače je pak ihned mažu.

UKONČENÍ

Je ještě něco, co bys chtěla dodat?

Ne.

Rozhovor č. 5 – Dáda

ÚVODNÍ OTÁZKY

Jak ti mám říkat?

Dáda.

Kolik je Ti let?

Je mi 16 let.

Jakou střední školu studuješ?

Chodím na zemědělku.

Kolik času průměrně trávíš na sociálních sítích a na kterých?

Docela hodně na Fb, ale nejsem tam pořád, pořád třeba nechatuju, jen jsem on-line.

Proč trávíš volný čas na sociálních sítích?

Každý bydlíme jinde a kromě všeho jiného, můžu dělat spoustu věcí najednou.

Víš, co si máš představit pod pojmem kyberšikana?

Ano. Na internetu.

Byla jsi někdy obětí šikany?

Ne.

ZKUŠENOST S KYBERÚTOKEM

Mohla bys mi, prosím, popsat tvou zkušenost?

To co se mi stalo, je docela běžné někdo mi změnil heslo k e-mailu a fejsu. Tak jsem si ho znovu změnila a myslela, že tím to skončilo. Jenomže pak se mi někdo znovu do Fbku naboural. Vlastně mi ukradl identitu a vydával se za mě. Dopisoval si s mými přáteli a tak. Kluků se ptal, co si myslí o jedné holce – Janě, jestli by s ní chodili, jestli se jim líbí a tak, když odpověděli, že ne, tak jim potom jako ode mě začaly chodit hnusný zprávy. Holkám jsem zase jako já měla tvrdit, že s nimi třeba nepůjdu na domluvenou akci, že už mě nudí a že se s nimi už nebudu bavit.

VNÍMÁNÍ AGRESORA

Znala jsi toho, kdo tě obtěžoval?

Protože se ten někdo neustále ostatních vyptával na určitou osobu jako jestli se jim líbí, jestli by s ní chodili, jestli ji mají rádi, co si o ní myslí, tak jsem si říkala, že by to mohla

být ona. Trochu jsem sondovala v okolí a dozvěděla jsem se, že by to opravdu měla být ona.

Stýkáš se s ní?

Ne a nikdy jsme se nekamarádily.

Víš, proč se ti tímto způsobem snažila ublížit?

Nevím, prý se chtěla dozvědět co si o ní druzí myslí a pak se jim chtěla pomstít. Jakože jim bude nadávat a tak. Mě taky ráda neměla, tak mi to taky osladila.

Kdy kyberšikana začala?

Před rokem.

Skončila, nebo stále trvá?

Skončilo to.

Řekla jsi jí, aby toho nechala?

Jo pozvala jsem ji k sobě domů, ukázala jí historii chatu a řekla jí, že vím, že je to ona, že mi to zjistil administrátor podle počítače. To jsem si vymyslela. Pak se přiznala.

Oplatila jí to?

Ne.

REAKCE

Co jsi udělala, když tě obtěžovala? Nahlásila jsi to administrátorovi, zrušila sis profil, zablokovala jsi ji?

Nic takového. Ona v přátelích nebyla, tak jsem ji nemohla vymazat.

Jak ses cítila?

Jak se můžeš cítit, když tvým kamarádům někdo jiný píše, že jsou blbci a ještě hůř. Jenže tohle se děje docela často, takže jsem neměla problém vysvětlit, že je to fejk. Ta Jana je taková chudinka. Myslela jsem, že ji uškrtím, ale když pak seděla u mě, tak mi jí bylo líto.

Divný co?

Divný to není, měla jsi štěstí na přátele, podařilo se ti to vysvětlit. Myslím, že si v té situaci byla vítěz a nad věcí. Nejspíš si lepší člověk a nemusila sis na ní léčit svoje mindráky.

No tak asi jo. To zní dobře :o)

Jak dlouho to obtěžování trvalo?

Asi tak týden.

Řekla jsi o tom někomu?

Našim jsem to pak řekla, ostatní to věděli z Fb hned. Já to nijak neřešila

Když tě obtěžovala, trávila jsi na sociálních sítích méně času?

Ne.

Jak se cítíš, když o tom vyprávíš?

Necítím nic, je to za mnou, bylo to nepříjemný, ale je to pryč.

DOPADY A AKTUÁLNÍ CHOVÁNÍ

Myslíš, že tě to nějak ovlivnilo. Chováš se na sociálních sítích jinak?

Ovlivnilo, to ano. Už tak nevěřím tomu co se na Fb píše. Asi bych tam neřešila nic závažného, to raději u mě doma, přímo s dotyčným. Co nadělám, když si někdo něco vymyslí, nic. To už záleží na ostatních, čemu budou věřit.

UKONČENÍ

Je ještě něco, co bys chtěla dodat?

Ne.